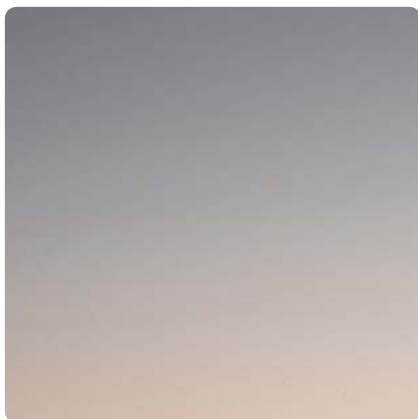

Friluftsliv 2018

Nationell undersökning av
svenska folkets friluftsvanor

PETER FREDMAN, ROSEMARIE ANKRE, TATIANA CHEKALINA

RAPPORT 6887 • APRIL 2019

Friluftsliv 2018

Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor

Peter Fredman
Rosemarie Ankre
Tatiana Chekalina

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00 Fax: 010-698 16 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-6887-5

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2019

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2019

Omslag: Pixabay

Bild sid 29: Rosemarie Ankre

Bild sid 36: Tina Stafrén

Förord

Rapporten redovisar en nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv år 2018. Undersökningen genomfördes i form av en postal enkätundersökning riktad till 21 000 personer (7700 svarande) bosatta i Sverige i åldern 16 år och äldre under perioden september – november 2018. Frågorna utformades i samverkan mellan Naturvårdsverket, Mittuniversitetet och SCB. SCB utförde enkätskick och insamling av datamaterial. Denna rapport, och innehållande analys, är framtagen av Mittuniversitetet på uppdrag av Naturvårdsverket.

Stockholm 20 mars 2019

Lisa Eriksson
Enhetschef på utvärderingsenheten

Innehåll

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	7
SUMMARY	9
1 INLEDNING	11
2 METOD	13
3 RESULTAT	15
3.1 Svenska folkets friluftsvanor	15
3.1.1 Utövande av friluftsliv	15
3.2 Friluftsvanor hos olika grupper i befolkningen	26
3.3 Friluftslivets förändring över tid	41
4 FRILUFTSLIV, FRILUFTSMÅL OCH MILJÖMÅL	50
4.1 Utövande av friluftsliv	50
4.2 Landskapets upplevelsevärden	51
4.3 Natur- och kulturlandskapets nåbarhet	51
4.4 Kunskap om allemansrätten	53
4.5 Upplevd tillgänglighet	53
4.6 Upplevelser av buller	53
4.7 Besök i olika naturtyper – män respektive kvinnor	55
5 JÄMFÖRELSE MED SCB:S UNDERSÖKNINGAR OM LEVNADSFÖRHÅLLANDEN (ULF/SILC)	57
6 AVSLUTANDE KOMMENTARER	60
7 KÄLLFÖRTECKNING	63
8 BILAGOR	65

Sammanfattning

Rapporten redovisar en nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv år 2018. Friluftsliv i olika former är en populär fritidssysselsättning bland svenskarna, vilken kan beskrivas som *”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”*. Målet för den av riksdagen antagna friluftspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Åtta av Sveriges 16 miljömål innehåller också preciseringar som berör friluftsliv. Dagens friluftsliv har dessutom nära kopplingar till en växande naturturism.

Syftet med undersökningen är att ge ett bra underlag för uppföljningar av friluftsmålen och friluftslivet i miljömålen. Detta sker genom att dels redovisa status för friluftslivet i Sverige år 2018, dels genom att visa på förändringar sedan år 2007. Ytterligare ett viktigt syfte är att erhålla data över friluftsliv både nationellt och i respektive län, för att på så sätt få ett underlag till analyser av friluftslivet på olika geografiska nivåer.

Undersökningen genomfördes i form av en postal enkätundersökning riktad till personer bosatta i Sverige i åldern 16 år och äldre under perioden september – november 2018. Mittuniversitetet utformade frågorna i samråd med Naturvårdsverket och i dialog med andra myndigheter som ingår i nätverket för friluftsliv. Datainsamlingen genomfördes av Statistiska centralbyrån (SCB) och rapporten är framtagen av Mittuniversitetet på uppdrag av Naturvårdsverket.

Resultaten visar bland annat att;

- I stort sett alla svenskar ägnar sig åt friluftsliv i någon form. Men utövandet varierar, dels utifrån sammanhanget men också utifrån olika friluftaktiviteter. Det är betydligt fler som uppger att de är ute i naturen på helger och framför allt under längre ledigheter, jämfört med vardagar. Hela 80 procent säger sig vara ute i naturen ganska eller mycket ofta på längre ledigheter, medan motsvarande siffra för vardagar ligger på cirka 50 procent.
- Kvinnor är ute oftare i naturen än män. Barn under 16 år i hushållet innebär för vuxna färre vistelser i naturen på vardagar, men fler vistelser på helger och längre ledigheter. Svenskar som har vuxit upp i Europa (inklusive Sverige) är oftare ute i naturen än de som själva (eller vars föräldrar) växt upp utanför Europa. Personer med funktionsnedsättning är mer sällan ute i naturen jämfört med de som inte har någon funktionsnedsättning.
- I likhet med vuxna så vistas barn (0–15 år) oftare i naturen i samband med längre ledigheter och mindre ofta på vardagar. Yngre barn vistas mer i naturen än äldre barn.

- Andelen svenskar som svarar att de är ute i naturen ”ganska ofta eller mycket ofta” på helger och under längre ledigheter har minskat mellan åren 2007 och 2018. Någon motsvarande förändring på vardagar finns inte.
- De vanligaste friluftaktiviteterna, sett till andelen utövare bland befolkningen, återfinns i det relativt enkla friluftslivet i termer av promenader, vistelser ute i skog och mark, utomhusbad, trädgårdsarbete och cykling.
- Aktiviteter där utövandet har *minskat* sedan 2007 är nöjes- och motionspromenader, stavgång, cykling på vägar, att åka rullskridsko/inlines/rullskidor, fritidsfiske, solbad, jakt, trädgårdsarbete, picknick/grillning i naturen samt studier av växter, djur och fåglar. Aktiviteter där utövandet har *ökat* är jogging och terränglöpning, skateboard, bad utomhus i sjö/hav och pool/äventyrsbad, snorkling, dykning, paddling (kanot, kajak), geocaching, vattenskoter, bergsklättring, meditation och yoga i naturen.
- Drygt hälften av alla svenskar (54%) menar att det är någon eller några friluftaktiviteter som inte kan utövas i önskad omfattning. Upplevd brist på tid är den vanligaste orsaken.
- Fler kvinnor än män känner sig otrygga, saknar kunskap, transportmöjligheter samt tillgång till lämpliga platser för att kunna utöva friluftsliv i önskad omfattning.
- Personer som växt upp utanför Europa, eller som har föräldrar som växt upp i land utanför Europa, upplever generellt sett fler hinder än personer som växt upp inom Europa. Det gäller särskilt avsaknad av utrustning, att det är för kostsamt samt att det inte finns tillgång till lämpliga platser eller någon att utöva aktiviteten med.
- Det mesta friluftslivet utövas i bebyggda områden, i skogar, på sjöar, vattendrag och i parker. Närmare 60 procent av alla svenskar upplever någon grad av nedskräpning vid vistelser i naturen, och ungefär 50 procent upplever buller.
- Cirka hälften av alla svenskar menar att friluftsliv har påverkat valet av bostadsort, två tredjedelar menar att utomhusvistelser gör vardagen mer meningsfull, och hela 90 procent är helt eller delvis eniga i påståendet att friluftsliv är positivt för hälsan. Det är betydligt fler som menar att friluftsliv har påverkat valet av bostadsort 2018 jämfört med 2007.
- På frågan om allemansrätten är viktig för dina utomhusaktiviteter svarar drygt två tredjedelar att så är fallet (helt eller delvis). Boende i större städer är mer osäkra gällande vad de får lov att göra utifrån allemansrätten jämfört med de på landsbygden. Etnisk bakgrund (dvs. om man själv samt har föräldrar som växt upp i respektive utanför Europa) visar stora skillnader i kunskap om allemansrätten.

Summary

The report explores a national opinion poll taken on Swede's *friluftsliv* (outdoor recreation) in 2018. *Friluftsliv* in its various forms is a popular leisure activity among Swedes, which can be described as '*being outdoors in nature or cultural landscapes for one's wellbeing and nature-based experiences without the need for competition*'. The Swedish government wishes to support people's ability to be out and about in nature and exercise *friluftsliv* where the right of public access (known as *allmansrätten*) provides a basis for outdoor recreation. Eight out of sixteen of Sweden's national environmental goals relate to factors that concern *friluftsliv*. *Friluftsliv* today is ever more closely related to a growing nature-based tourism sector.

The aim with the survey is to provide a basis for following up on the national goals for *friluftsliv* as well as *friluftsliv* within the environmental goals. This is achieved through recording the status of *friluftsliv* in Sweden in 2018, and through showing changes since 2007. Additionally, an important aim is to obtain data on *friluftsliv*, both at an international and regional level, so that we can analyze *friluftsliv* at different geographical levels.

The study was conducted by sending an opinion poll survey via post to people living in Sweden who are above the age of 16 between September and November 2018. Mid-Sweden University developed the questions in consultation with the Swedish Environmental Protection Agency, and in dialogue with other authorities that are part of the "network for *friluftsliv*". Data collection was undertaken by Statistics Sweden (SCB) and the report has been developed by Mid-Sweden University as assigned by the Swedish Environmental Protection Agency.

The results showed that:

- Swedes are largely committed to *friluftsliv* in some form or another. The type of exercise varies greatly, in both context and the type of outdoor activity undertaken. Considerably more respondents report that they are out in nature at the weekends and especially during holidays, as compared to weekdays. As much as 80 percent say that they are out in nature quite or very often during the holidays, whereas the comparative figure for weekdays was around 50 per cent.
- Women are out more often in nature than men. When a household has children under 16 years, it results in less trips into nature on weekdays, but more trips at the weekend and during holidays. Swedes who have grown up in Europe (including Sweden) are out more often in nature than those who have (or their parents have) grown up outside of Europe. People with disabilities are more seldom out in the nature compared to those who do not have any disability.

- Like adults, children (0-15 years) are out in nature more often during holidays and less often during weekdays. Younger children are out more in nature than older children are.
- The number of Swedes who answered that they are out in nature ‘quite often or very often’ during weekends and holidays has reduced between 2007 and 2018. A similar change on weekdays was not evident.
- The most popular outdoor activities were the more simple forms of exercise such as walks, trips in the forest and fields, outdoor swimming, garden work and cycling.
- Activities which have seen a *decrease* since 2007 are pleasure and exercise walking, Nordic walking, cycling on roads, rollerblading/inlines/roller skis, leisure fishing, sunbathing, hunting, garden work, picnics/grilling in nature as well as studies of plants, animals and birds. Activities that have seen an *increase* are jogging and trail running, skateboarding, outdoor bathing in lakes/the sea and pools/adventure pools, snorkeling, diving, paddling (canoe, kayak), geocaching, jet skis, mountain climbing, meditation and yoga in nature.
- Around half of all Swedes (54%) think that there are some outdoor activities that they cannot do to the desired extent. A lack of time is the most common reason.
- More women than men feel unsafe, lack knowledge, transportation possibilities and access to appropriate places to be able to undertake outdoor activities in the desired fashion.
- People who grew up outside of Europe, or have parents who grew up in a country outside of Europe, in general experience more obstacles than people who have grown up in Europe. This is especially evident in that they lack equipment, mostly because it is too expensive, and they do not have access to appropriate places or someone with whom to do an activity.
- The majority of outdoor activities take place in built-up areas, in woods, lakes, open water and in parks. Nearly 60% of all Swedes experience some degree of littering during their time in nature, and about 50% experience noise.
- Around a half of all Swedes think that *friluftsliv* has affected their choice of where to live, two thirds think that outdoor trips make daily life more meaningful, and as many as 90 percent are totally or partially unanimous that outdoor activities are good for the health. It is considerably more who think that *friluftsliv* has affected their choice of residence in 2018 than in 2007
- On the question of whether the public right of access (*Allemansrätten*) is important in your outdoor activities, around two thirds of people said that this was the case (totally or partially). Those living in big cities are more unsure as to what they are allowed to do thanks to *Allemansrätten* than those in the countryside. Ethnic background (for example, if one has grown up or one’s parents grew up outside of Europe) determines large differences in knowledge about *Allemansrätten*.

1 Inledning

Föreliggande rapport redovisar resultaten från en nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv år 2018. Friluftsliv i olika former är en populär fritidssysselsättning – tidigare undersökningar visar att nästa alla svenskar utövar någon form av friluftsliv (Fredman m.fl. 2014; Fredman & Hedblom, 2015; Statistiska centralbyrån, 2017) och friluftorganisationerna i Sverige representerar närmare 1,6 miljoner medlemskap (www.svensktfriluftsliv.se). Målet för den av riksdagen antagna friluftspolitiken är också att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet (Regeringens skrivelse 2012/13:51). Förutom de tio målen för friluftslivet innehåller även åtta av Sveriges 16 miljömål preciseringar som berör friluftsliv. Dagens friluftsliv har dessutom nära kopplingar till en växande naturturism (Fredman m.fl., 2014).

Men för att på ett effektivt sätt främja och utveckla friluftslivet behövs god kunskap, något som betonas i det tionde friluftsmålet som säger att det bör finnas etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv som utgår från ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär, är långsiktig över tiden och bygger på behoven hos friluftslivets aktörer. Kunskap om friluftsliv kan naturligtvis skaffas på många olika sätt. En vanligt förekommande metod är enkätundersökningar riktade till befolkningen, så kallade friluftsvaneundersökningar. I Naturvårdsverkets rapport *Uppföljning av friluftsliv. Förslag till en samlad uppföljning av friluftsliv inom miljömålsystemet och friluftslivsmålen* redovisas på vilket sätt sådana undersökningar kan bidra till uppföljningen av de nationella målen för friluftsliv och miljö (Naturvårdsverket, 2014).

En viktig utgångspunkt för den undersökning som här redovisas är att ge ett så bra underlag som möjligt för uppföljningar av friluftsmålen och friluftslivet i miljömålen. Detta sker genom att dels redovisa status för friluftslivet i Sverige år 2018, dels genom att visa på förändringar sedan år 2007. Ytterligare ett syfte med undersökningen är att erhålla data över friluftsliv både nationellt och i respektive län, för att på så sätt få ett underlag till analyser av friluftslivet på olika geografiska nivåer.

Utformningen av undersökningen bygger i hög grad på riktlinjerna för uppföljning av friluftsliv- och miljömålen (Naturvårdsverket, 2014), tidigare friluftsvaneundersökningar (Fredman m.fl., 2014) samt i viss mån Statistiska centralbyråns undersökningar av svenska folkets levnadsförhållanden (ULF/SILC) med fördjupning på friluftsliv (Statistiska centralbyrån, 2017). Undersökningen genomfördes i form av en postenkät som skickades till personer boende i Sverige med möjlighet att svara på Internet. God representativitet avseende Sveriges befolkning, nationellt och på länsnivå, har varit styrande.

Mittuniversitetet utformade frågorna i frågeblanketten i samråd med Naturvårdsverket och i dialog med andra myndigheter som ingår i nätverket för friluftsliv. SCB genomförde en expertgranskning av formuläret

av mätteknisk expertis i syfte att minska risken för mätfel. Datainsamlingen genomfördes av Statistiska centralbyrån (SCB), Avdelningen för datainsamling från individer och hushåll, på uppdrag av Naturvårdsverket och Mittuniversitetet. Under arbetet med undersökningen har det också varit flera avstämningar med representanter för nationella myndigheter, länsstyrelser och kommuner som på olika sätt arbetar med friluftsliv.

Den metod som använts för insamling av data till undersökningen finns översiktligt beskriven i nedanstående metodavsnitt (kapitel 2). För en mer detaljerad beskrivning av datainsamlingen samt beräkning av vikter hänvisas till SCB:s tekniska rapporter som återfinns i rapportens bilagor. Resultaten från undersökningen redovisas i flera olika avsnitt (kapitel 3). Här beskrivs inledningsvis svenskarnas friluftsliv nationellt följt av ett avsnitt där friluftslivet analyseras utifrån olika grupper i samhället (kön, ålder, etnicitet osv.). Sedan följer ett avsnitt om friluftslivets förändring över tid med jämförelser med en tidigare friluftsvaneundersökning från 2007, *Friluftsliv -07* (www.friluftsforskning.se).

I kapitel 4 diskuteras vilken roll undersökningen kan ha för uppföljning av friluftsliv- och miljömålen. Här redovisas också ett urval av resultat från undersökningen som har särskild betydelse för den typen av uppföljningar. I kapitel 5 diskuteras resultat från undersökningen i jämförelse med SCB:s *Undersökningar om levnadsförhållanden* (ULF/SILC). Det avslutande kapitlet kommenterar några av resultaten, metoden samt några begränsningar och möjligheter till mer fördjupade analyser.

Bilagan till rapporten är uppdelad i fem delar: (1) Sammanställning av resultaten nationellt, (2) sammanställning av resultaten för respektive län, (3) friluftsvanor hos olika grupper i befolkningen, (4) SCB:s tekniska rapport (innehållande bl.a. enkätformulär och beskrivning av datainsamlingens genomförande) samt (5) SCB:s extra viktberäkning (för jämförelsen med undersökningen 2007).

Rapporten är framtagen av Mittuniversitetet på uppdrag av Naturvårdsverket. Projektledare har varit Professor Peter Fredman som tillsammans med Tek. lic. Rosemarie Ankre och Dr. Tatiana Chekalina vid Mittuniversitetet har genomfört arbetet.

2 Metod

Undersökningen genomfördes i form av en postal enkätundersökning riktad till personer bosatta i Sverige i åldern 16 år och äldre (undersökningspopulationen) under perioden september – november 2018. Den genomfördes av SCB i enlighet med ISO 20252:2012 (marknads-, opinions- och samhällsundersökningar) vilket innebär att grundläggande kvalitetskrav är uppfyllda. I detta avsnitt ges en sammanfattande beskrivning av undersökningsmetoden och för en mer fullständig redogörelse hänvisas till rapportens bilaga 4 där SCB:s tekniska rapport återges i sin helhet.

Urvalet för undersökningen bestod av 21 000 personer, varav 7 702 personer besvarade frågeblanketten (36,8 procent av urvalet). Undersökningen gjordes med hjälp av data från Registret över totalbefolkningen (RTB) där antalet personer i urvalsramen var 8 274 294 vid tidpunkten för undersökningen. Urvalet stratifierades på Sveriges 21 län och från urvalsramen drogs ett stratifierat obundet slumpmässigt urval om 1 000 personer per län.

Det första utskicket, som gjordes den 10 september 2018, bestod av ett informationsbrev med inloggningsuppgifter för att besvara enkäten on-line. Därpå följde ett första enkätutskick den 24 september, följt av två påminnelser till dem som inte besvarat frågeblanketten: Ett tack- och påminnelsekort skickades den 5 oktober och en påminnelse med ny enkät skickades den 24 oktober. Insamlingen avslutades den 16 november 2018. Tabell 2.1 ger en beskrivning av antalet svar i undersökningens olika steg.

Tabell 2.1. Antal svarande i undersökningen

	Antal	Andel (%)
Efter inloggningsbrev	2 332	11,1
Efter enkätutskick	2 350	11,2
Efter påminnelsekort	1 911	9,1
Efter enkätpåminnelse	1 109	5,3
Totalt	7 702	36,8
Bortfall	13 224	63,2
Urval	20 926	100,0

Frågeblanketten bestod av 26 numrerade frågor, vilket innebar totalt 132 frågor eftersom flera frågor hade delfrågor (se bilaga 1b i SCB:s tekniska rapport, bilaga 4). Flera av frågorna bygger på tidigare erfarenhet och resultat från forskningsprogrammet ”Friluftsliv i förändring” (www.friluftsforskning.se) som bland annat genomförde en liknande nationell kartläggning av svenskarnas friluftsvanor år 2007 (Fredman m.fl. 2014). Förutom de variabler som samlades in via frågeblanketten hämtades ett antal variabler från SCB:s registerdata. Dessa var kön, ålder, födelseland, civilstatus, utbildning, inkomst, kommun- och länstillhörighet.

Även om syftet med undersökningen var att ta fram kunskap om svenskarnas friluftsliv valde vi att inte använda ordet *friluftsliv* i frågeblanketten annat än i några enstaka fall då frågan specifikt fokuserade på detta begrepp (frågorna

15–17). Orsaken är att friluftsliv som begrepp kan ha olika associationer hos olika människor, vilket innebär att referensramen skiljer sig mellan de svarande på ett önskat sätt. Den officiella definitionen av friluftsliv är ”*vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling*” (SFS, 2003:133). Att ordagrant hänvisa till denna formulering bedömdes vara allt för invecklat. Vi valde istället i samråd med mätteknisk expertis på SCB en mer vardaglig formulering, vilken framgår av informationsbrev och frågeblankettens följebrev:

Statistiska centralbyrån (SCB) och Naturvårdsverket vill bjuda in dig att delta i en undersökning om fritidsaktiviteter och utevistelser. Det finns många olika slags fritidsaktiviteter utomhus. Vissa brukar man främst ägna sig åt nära hemmet, andra i områden längre bort. I den här undersökningen är vi intresserade av alla de aktiviteter du ägnar dig åt på fritiden utomhus i natur- och kulturlandskapet. Inkludera inte andra aktiviteter och upplevelser som du har i samband med yrkesarbete, studier, skola, tävlingar mm.

För redovisningen i denna rapport (förutom avsnitt 3.3) har data från enkätundersökningen viktats avseende län, kön, ålder, civilstånd, födelseland, inkomst och utbildning. Detta är gjort på två grunder. Dels för att kompensera för den länsvisa stratifieringen av urvalet så att resultaten blir representativa för riket som helhet, dels för att kompensera för eventuellt bortfall hos olika grupper i urvalet. Det är inte ovanligt att vissa grupper av urvalet svarar i större eller lägre utsträckning än övriga, t.ex. är det vanligt att äldre svarar i högre grad än yngre. Om de grupper som svarat i en avvikande omfattning har en annan fördelning med avseende på undersökningsvariablerna än övriga kan detta ha en snedvridande effekt på resultatet. Syftet med att vikta data är alltså att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte bara för de svarande. För resultaten som redovisas i avsnitt 3.3 (friluftslivets förändring över tid) har särskilda vikter använts för att kunna jämföra data från 2007 med 2018 (se bilaga 5).

Analyser av data har gjorts av Mittuniversitetet med hjälp av IBM SPSS Statistics version 24.0.0.0. Vid beräkning av Chi-square värden har proceduren ”Complex samples crosstabs” använts. Signifikansnivåer baseras på justerade F-värden, som är en variant av andra ordningens Rao-Scott justerade Chi-square.

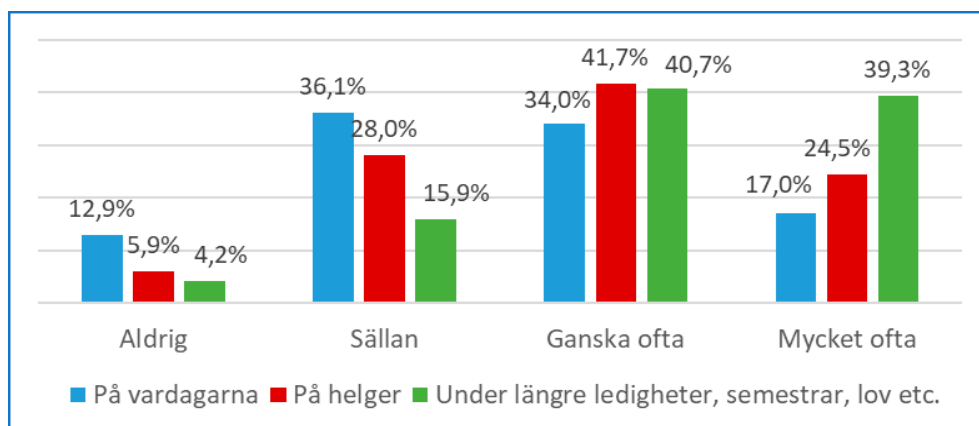
3 Resultat

Resultaten från undersökningen i sin helhet redovisas i bilaga 1 (nationellt) samt i bilagorna 2.1 – 2.21 (länsvis). I nedanstående avsnitt 3.1 lyfter vi fram och kommenterar några resultat av särskilt intresse på nationell nivå. I efterföljande avsnitt 3.2 redovisar vi analyser för olika grupper av befolkningen för ett urval av frågorna i enkäten. I avsnitt 3.3 jämför vi några resultat med motsvarande frågor som ställdes i undersökningen från 2007. När vi i texten använder begreppet ”svenskar” avses personer folkbokförda i Sverige som är 16 år eller äldre (se avsnitt 2).

3.1 Svenska folkets friluftsvanor

3.1.1 Utövande av friluftsliv

I stort sett alla svenskar ägnar sig åt friluftsliv. Men utövandet varierar, dels utifrån sammanhanget men också utifrån olika friluftaktiviteter. Vad gäller befolkningens vistelser ute i naturen så finns ett tydligt mönster som hänger samman med vardagar, helger och längre ledigheter (Figur 3.1). Det är betydligt fler som uppger att de är ute i naturen på helger och framför allt under längre ledigheter, jämfört med vardagar. Hela 80 procent säger sig vara ute i naturen ganska eller mycket ofta på längre ledigheter, medan motsvarande siffra för vardagar ligger på cirka 50 procent. Det innebär alltså att ungefär hälften av alla svenskar aldrig eller sällan är ute i naturen på vardagar. Vad som är natur i sammanhanget är inte närmare specificerat i enkäten, varför de svarande gjort en bedömning utifrån sin egen tolkning av begreppet. Dock kan frågan anses ligga relativt nära innebörden i definitionen av friluftsliv (jfr. avsnitt 2), varför den bör fungera bra som en generell indikator på utövande.

Figur 3.1. Ungefär hur ofta är du ute i naturen? (samtliga respondenter)

Ett annat sätt att studera friluftsvanorna hos befolkningen är att fråga om deltagande i friluftaktiviteter. För de flesta är friluftsliv liktydigt med utövande av någon slags aktivitet utomhus. Det kan handla om enkla promenader nära bostaden såväl som mer krävande aktiviteter långt borta. Baserat på resultaten från forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring (Fredman m.fl., 2014) samt SCB:s undersökning om levnadsförhållanden (Statistiska centralbyrån, 2017) utformades en fråga som omfattade ett stort antal friluftaktiviteter, vilka sammantaget kan anses omfatta merparten av svenskarnas friluftsutövande. Samtliga 49 aktiviteter finns redovisade i bilaga 1 (fråga 2) med olika frekvenser av utövande.

I tabell 3.1 redovisas de tio aktiviteter som flest svenskar utövar ”minst en gång” under 12 månader, dvs. de vanligaste friluftaktiviteterna sett till andelen utövare bland befolkningen. Detta kan jämföras med tabell 3.2 som visar de tio aktiviteter som flest människor utövar ”mer än 60 gånger” under 12 månader, dvs. de aktiviteter som har högst utövandefrekvens. I båda fallen ser vi att det relativt enkla friluftslivet i termer av promenader, vistelser ute i skog och mark, utomhusbad, trädgårdsarbete och cykling ligger högt upp på listorna, vilket ger en indikation på populariteten av dessa aktiviteter för befolkningen i stort.

Resultaten indikerar också att picknick, bär- och svampplockning är något många ägnar sig åt någon gång ibland, men inte så ofta. Promenad med hund och djurskötsel däremot utövas av färre personer, men desto oftare bland dem som gör det.

Tabell 3.1. De aktiviteter som flest svenskar utövar "minst en gång" under 12 månader

	Minst en gång
Tagit nöjes- och motionspromenader	89,9 %
Varit ute i skog och mark för att få en naturupplevelse	87,5 %
Badat utomhus i sjö/hav	77,3 %
Arbetat i trädgården	74,8 %
Solbadat	73,7 %
Haft picknick eller grillat i naturen	72,3 %
Cyklat på vägar	66,0 %
Badat utomhus i pool/äventyrsbad	49,2 %
Varit ute i skog och mark för att plocka bär	49,1 %
Varit ute i skog och mark för att plocka svamp	44,5 %

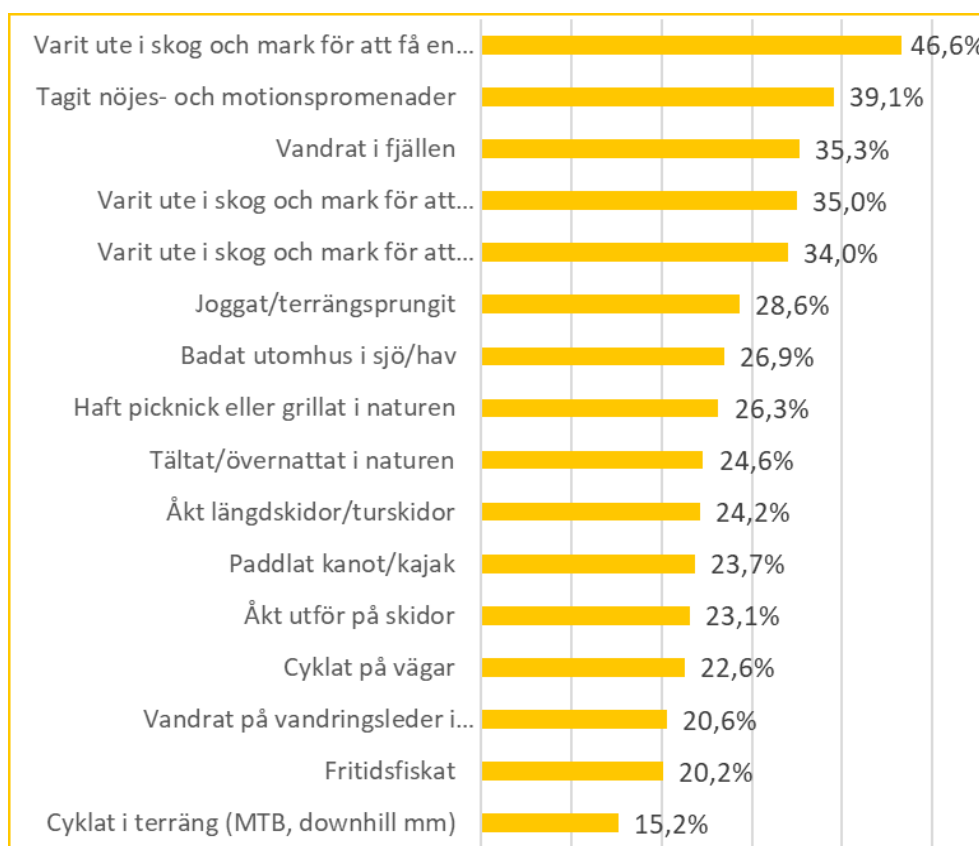
Tabell 3.2. De aktiviteter som flest svenskar utövar "mer än 60 gånger" under 12 månader

	Mer än 60 gånger
Tagit nöjes- och motionspromenader	27,2 %
Varit ute i skog och mark för att få en naturupplevelse	17,8 %
Cyklat på vägar	15,3 %
Arbetat i trädgården	14,9 %
Promenerat med hund	13,8 %
Badat utomhus i sjö/hav	9,2 %
Solbadat	8,6 %
Joggat/ terrängsprungit	5,8 %
Djurskötsel	5,6 %
Badat utomhus i pool/äventyrsbad	2,4 %

3.1.2 Hinder för friluftsliv

Friluftspolitiken i Sverige har en uttalad ambition att fler ska ägna sig åt friluftsliv. Mot den bakgrunden är det angeläget att öka kunskapen om de eventuella hinder som kan finnas för att människor ska kunna utöva friluftsliv i den omfattning de önskar.

På frågan om det var någon eller några aktiviteter (av de 49 aktiviteterna i fråga 2) som den svarande inte utövade i den utsträckning hen önskat under de senaste 12 månaderna var det 54 procent som svarade jakande. Figur 3.2 visar de aktiviteter som minst 15 procent menar de inte har utövat i önskad omfattning. Det är framför allt fler vistelser ute i skog och mark samt promenader som efterfrågas. Värt att notera är också att mer än var tredje person som upplever hinder i högre grad önskar plocka svamp och bär, samt vandra i fjällen.

Figur 3.2. Aktiviteter som svenskarna menar att de inte kan utöva i den omfattning de önskar (bas: av de som svarat "Ja" på fråga 3)

Tabellerna 3.3a och 3.3b visar vilken typ av hinder som har betydelse för olika aktiviteter. Resultaten är beräknade för de som svarat "Ja" på fråga 3 i enkäten, dvs. personer som upplever att de inte kunde utöva någon eller några aktiviteter (fråga 2) i den utsträckning som var önskvärt. Vi redovisar de aktiviteter som minst 15 procent menar de inte har utövat i önskad omfattning. Tabellerna visar till exempel att brist på tid har stor betydelse för samtliga aktiviteter. Att sakna någon att utöva aktiviteten med har betydelse för framför allt bad utomhus i sjöar och vandring på låglandsleder. Brist på tillgång till lämpliga platser eller områden hindrar framför allt svenskarna från att ägna sig åt utförsåkning på skidor i önskad omfattning. Brist på utrustning hindrar deltagande i paddling. Kostnader för utförsåkning och terrängcykling (MTB) hindrar förhållandevis många från att delta i önskad omfattning, medan brist på kunskap verkar vara ett hinder framför allt för deltagande i vandring och paddling.

Tabell 3.3a. Hinder för deltagande i olika aktiviteter utomhus på fritiden

	Saknar tid	Saknar någon att utöva den/dem med	Saknar tillgång till lämp- liga platser/områden	Saknar utrustning	Familjesituationen	Saknar information om utbud och möjligheter
Varit ute i skog och mark för att få en naturupplevelse	79,4%	42,9%	39,2%	30,5%	40,0%	24,4%
Tagit nöjes- och motionspromenader	77,6%	41,4%	35,6%	30,6%	39,7%	25,4%
Vandrat i fjällen	79,5%	44,6%	48,1%	43,7%	37,4%	28,3%
Varit ute i skog och mark för att plocka svamp	78,3%	41,5%	40,2%	38,4%	40,7%	27,1%
Varit ute i skog och mark för att plocka bär	78,2%	45,0%	41,8%	37,1%	43,5%	25,0%
Joggat/terrängsprungit	83,7%	39,3%	36,1%	36,1%	39,5%	26,4%
Badat utomhus i sjö/hav	77,4%	50,3%	47,5%	40,1%	40,5%	29,0%
Haft picknick eller grillat i naturen	81,8%	47,0%	43,4%	38,5%	42,6%	30,7%
Tältat/övernattat i naturen	78,9%	47,4%	47,8%	42,0%	36,7%	32,7%
Åkt längdskidor/turskidor	78,6%	41,1%	46,6%	41,2%	38,4%	25,2%
Paddlat kanot/kajak	79,8%	46,6%	43,5%	52,2%	37,4%	34,1%
Åkt utför på skidor	79,1%	44,7%	51,3%	47,3%	39,0%	26,1%
Cyklat på vägar	70,0%	47,6%	36,0%	36,0%	37,4%	25,7%
Vandrat på vandringsleder i låglandsterräng	80,2%	51,0%	47,0%	37,0%	42,3%	32,6%
Fritidsfiskat	79,7%	40,5%	39,9%	44,3%	39,1%	31,0%
Cyklat i terräng (MTB, downhill mm)	82,0%	41,5%	43,6%	47,1%	44,0%	30,9%

Tabell 3.3b. Hinder för deltagande i olika aktiviteter utomhus på fritiden

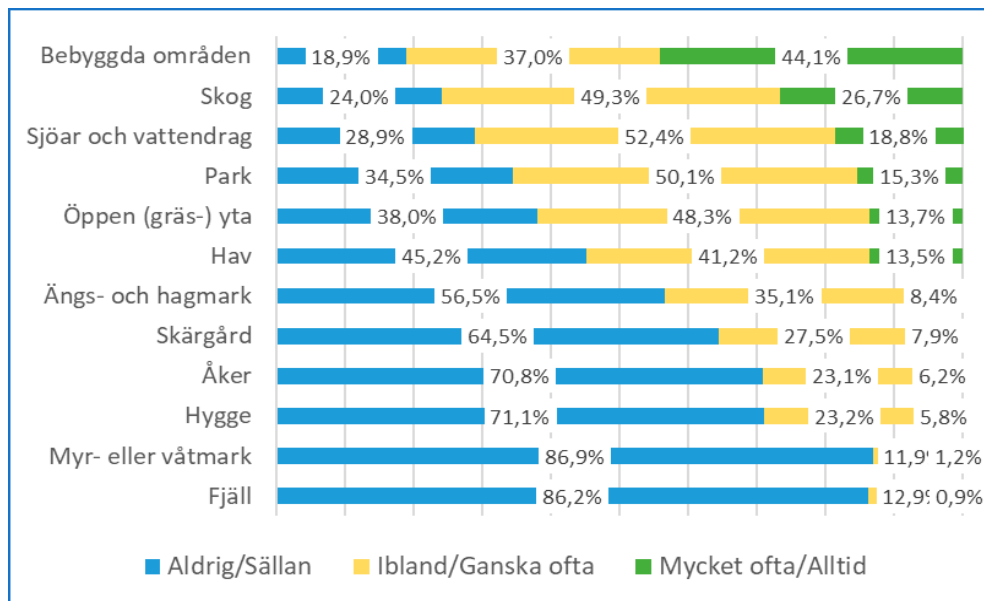
	Kostar för mycket pengar	Saknar kunskap/utbildning	Alltför fysiskt krävande	Saknar transportmöjligheter	Känner mig otrygg
Varit ute i skog och mark för att få en naturupplevelse	19,6%	19,1%	24,3%	19,9%	16,4%
Tagit nöjes- och motionspromenader	19,7%	19,7%	28,0%	14,8%	18,2%
Vandrat i fjällen	28,5%	30,0%	15,6%	22,7%	12,9%
Varit ute i skog och mark för att plocka svamp	24,4%	24,3%	25,3%	20,4%	15,9%
Varit ute i skog och mark för att plocka bär	22,9%	23,9%	28,7%	18,5%	18,3%
Joggat/terrängsprungit	19,6%	21,3%	24,6%	19,2%	18,1%
Badat utomhus i sjö/hav	23,3%	22,8%	28,5%	26,5%	21,5%
Haft picknick eller grillat i naturen	25,4%	26,6%	23,5%	23,8%	16,7%
Tältat/övernattat i naturen	31,0%	28,4%	16,8%	23,7%	15,6%
Åkt längdskidor/turskidor	28,5%	23,8%	23,9%	21,3%	15,2%
Paddlat kanot/kajak	32,4%	31,7%	22,5%	24,0%	15,7%
Åkt utför på skidor	42,8%	28,4%	14,1%	23,3%	12,7%
Cyklat på vägar	22,8%	24,7%	33,4%	20,0%	18,9%
Vandrat på vandringsleder i låglandsterräng	24,0%	29,5%	21,7%	22,9%	17,3%
Fritidsfiskat	31,0%	24,6%	23,8%	22,1%	17,2%
Cyklat i terräng (MTB, downhill mm)	36,4%	27,2%	21,8%	22,3%	14,7%

3.1.3 Vistelser i naturmiljöer och upplevelser från friluftsliv

Vistelser i olika naturmiljöer, upplevelser från friluftsliv samt användning av smartphone i samband med friluftsliv studerades genom att de svarande fick ta utgångspunkt i följande situation (medvetet vald för att knyta an till den officiella definitionen av friluftsliv i Sverige (jfr. avsnitt 2):

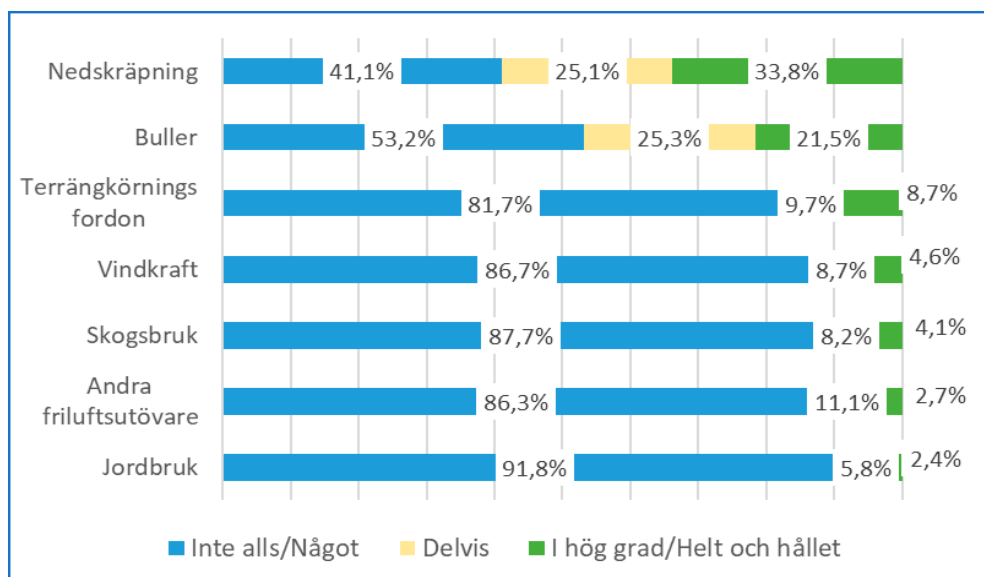
Tänk nu på de tillfällen du under fritiden har vistats utomhus i naturen för välbefinnande och naturupplevelser i Sverige under de senaste 12 månaderna. Vänligen svara på följande frågor så gott du kan.

Figur 3.3 redovisar svaren för vistelser i ett antal naturmiljöer med koppling till miljö kvalitetsmålen. Resultaten visar att den enskilt mest besökta naturmiljön återfinns i bebyggda områden, följt av skogar, sjöar och vattendrag samt parker. Detta torde spegla att dagens friluftsliv i allt högre grad är en urban företeelse, samtidigt som resultaten också återspeglar den stora förekomsten av skog i Sverige, vilket är den naturmiljö utanför bebyggda områden som har flest andel besök. Värt att notera är också vattnets betydelse för friluftslivet, här representerat av sjöar och vattendrag, hav samt skärgård.

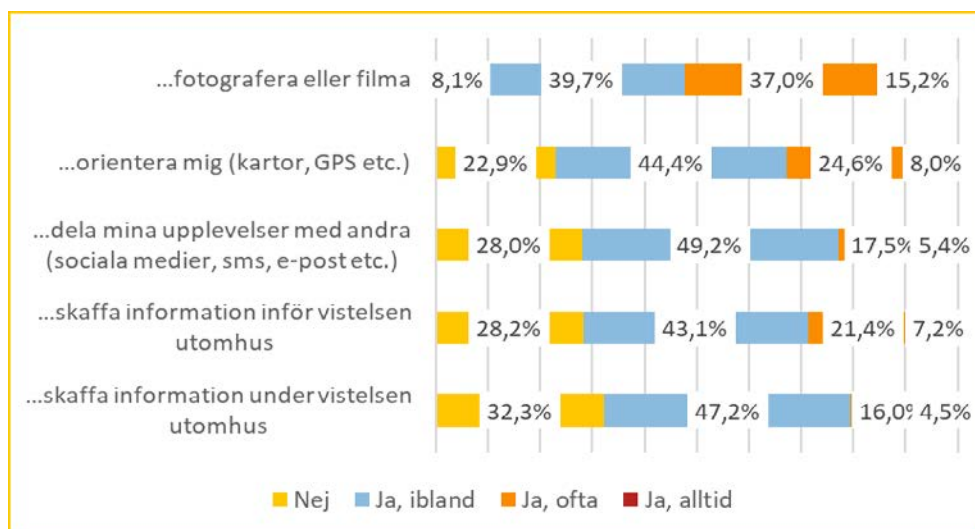
Figur 3.3. Hur ofta under de senaste 12 månaderna har du vistats i följande naturmiljöer på din fritid? Tänk endast på naturmiljöer i Sverige.

Figur 3.4 redovisar i vilken utsträckning den svarande brukar ha negativa upplevelser av andra verksamheter ute i naturen. Här är det framför allt nedskräpning och buller som nämns: Närmare 60 procent av alla svenskar upplever nedskräpning vid vistelser i naturen, och ungefär 50 procent upplever buller. Värt att notera i sammanhanget är att fyra av Sveriges miljökvalitetsmål har preciseringar som säger att påverkan från buller ska minimeras.

Figur 3.4. I vilken utsträckning brukar du ha negativa upplevelser av följande?

Hela 86 procent av de svarande uppger att de har en smartphone. På frågan vad den används till svarar 90 procent fotografering eller filmning (figur 3.5). En klar majoritet av alla svarande uppger också att den används till orientering, dela upplevelser via sociala medier samt att skaffa information.

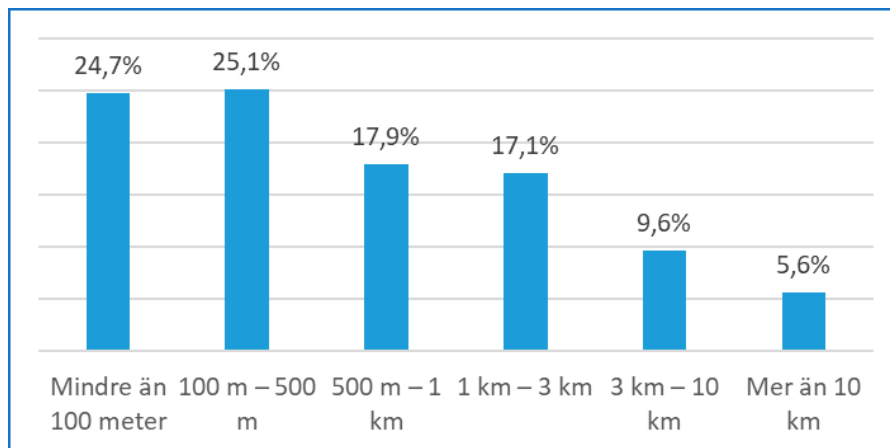
Figur 3.5. Om du tänker på de gånger du är i naturen för välbefinnande och naturupplevelser. Hur ofta brukar du använda din smartphone till att...

3.1.4 Friluftsliv i bostadens närhet

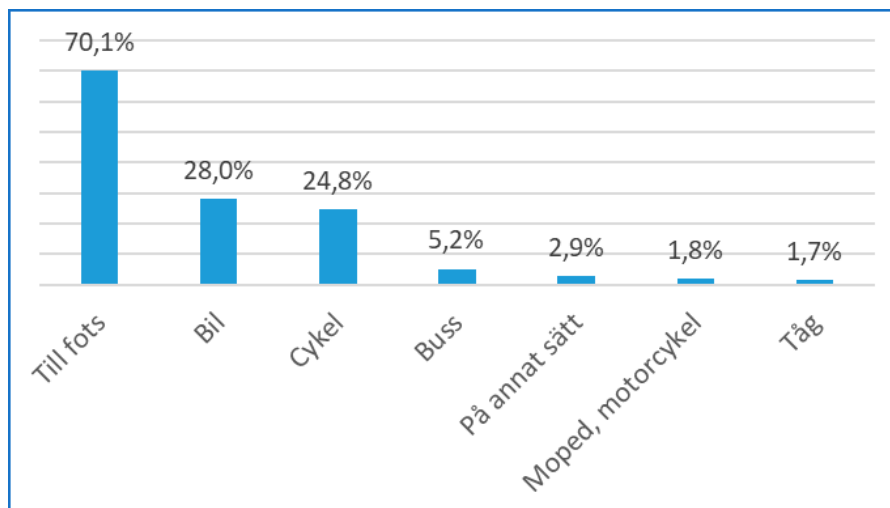
Som framkommit av resultaten ovan är friluftsliv i mångt och mycket relativt enkla aktiviteter, som med fördel kan utövas relativt nära bostaden. Tillgänglighet på grönområden och möjligheten att utöva friluftsliv i bostadens närhet är också ett prioriterat insatsområde i friluftspolitiken. Därför innehöll enkäten ett antal frågor med utgångspunkt i följande situation (medvetet vald för att knyta an till den officiella definitionen av friluftsliv i Sverige (jfr. avsnitt 2):

Tänk nu på det naturområde närmast din bostad där du har möjlighet att under fritiden vistats för välbefinnande och naturupplevelser. Vänligen svara på följande frågor så gott du kan...

Figur 3.6 visar att cirka två tredjedelar av alla svenskar har en kilometer eller mindre från sin bostad till ett sådant naturområde. Tidigare forskning visar att någonstans vid en till två kilometer går en brytpunkt för att nå närmaste område till fots (Hörnsten & Fredman, 2000), något som bekräftas av figur 3.7 som visar hur de svarande brukar ta sig till det närmaste naturområdet.

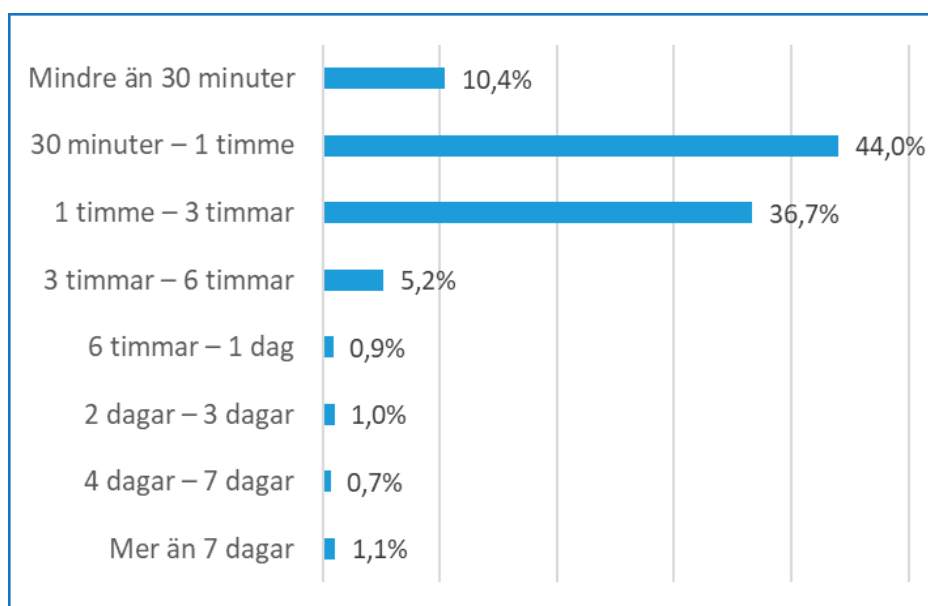

Figur 3.6. Ungefär hur långt är det mellan din bostad och detta område?

Figur 3.7. På vilket sätt brukar du ta dig till ditt närmaste naturområde?

Drygt hälften av alla svenskar säger sig besöka det närmaste naturområdet åtminstone varje vecka. Knappt en femtedel är där varje dag och ungefär lika många uppger att de besöker området högst någon gång per år. För de allra flesta varar besöket upp till högst tre timmar. Drygt hälften av alla svarar att det genomsnittliga besöket är högst en timme (figur 3.8).

Figur 3.8. Ungefär hur länge brukar i genomsnitt ditt besök vara i ditt närmaste naturområde (räkna inte med ev. tid för resa till/från området)?

3.1.5 Allemansrätten

En viktig förutsättning för friluftslivet i Sverige är naturens tillgänglighet genom allemansrätten (Sandell & Svenning, 2011), vilket också betonas i de nationella målen för friluftslivet. På frågan om allemansrätten är viktig för dina utomhusaktiviteter svarar drygt två tredjedelar att så är fallet helt eller delvis. Tre fjärdedelar av alla svarande menar att allemansrätten är viktig att försvara. Då allemansrätten innebär att den som rör sig i skog och mark är skyldig att ta hänsyn till sin omgivning är det viktigt att människor har god kunskap om dess innebörd. Tabell 3.4 redovisar svaren på tre ”kunskapsfrågor” om allemansrätten samt en fråga om det fria fisket med handredskap i Sveriges fem stora insjöar som ställdes i enkäten. De allra flesta svarar korrekt på frågorna om allemansrätten, medan kunskapen om det fria fisket med handredskap är sämre.

Tabell 3.4. Allemansrätten ger möjlighet till att vistas ganska fritt i skog och mark utan markägarens tillstånd. Tror du att följande påståenden är sanna eller falska utifrån vad du vet om den svenska allemansrätten?

	SANT	FALSKT	Vet inte
Du får plocka bär och svamp i skogen utan att fråga markägaren om lov	86,2%	6,2%	7,6%
Du får utan att fråga tälta en natt på mark som inte används för jordbruk och som ligger långt från hus där folk bor	83,6%	7,0%	9,4%
Du får fritt fiska med kastspö (handredskap) i våra fem största sjöar Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön	38,7%	29,7%	31,6%
Du får utan att fråga fälla enstaka större träd i någon annans skog om du bara använder veden på platsen	1,6%	87,9%	10,5%

3.1.6 Friluftslivets betydelse

Till sist några ord om friluftslivets betydelse för svenskarna (tabell 3.5). På den direkta frågan om möjligheter till friluftsliv har påverkat valet av bostadsort svarar nära hälften av alla att så är fallet. Två tredjedelar menar att utomhusvistelser gör vardagen mer meningsfull, och hela 90 procent är helt eller delvis eniga i påståendet att friluftsliv är positivt för hälsan. Detta kompletterar bilden från de inledande resultatavsnitten där vi konstaterade att i stort sett alla svenskar utövar friluftsliv i någon form. Friluftsliv har stor betydelse för svenskarna, och i kommande avsnitt ska vi se närmare på skillnader i friluftsliv mellan olika grupper i befolkningen.

Tabell 3.5. Friluftslivets betydelse

	Helt eller delvis oenig	Varken oenig eller enig	Helt eller delvis enig	Vet ej
...möjligheter till friluftsliv har påverkat ditt val av bostadsort?	29,8%	15,8%	46,6%	7,8%
...utomhusvistelse gör din vardag mer meningsfull?	9,7%	9,4%	77,6%	3,4%
...friluftsliv är positivt för din hälsa?	3,6%	3,3%	89,8%	3,3%

3.2 Friluftsvanor hos olika grupper i befolkningen

I den här delen av rapporten jämför vi friluftsvanor hos olika grupper i det svenska samhället. Jämförelserna bygger på följande indelningar:

Tabell 3.6 Indelning karakteristik på de svarande

Kön:	Kvinnor Män
Ålder	16–24 år 25–44 år 45–64 år 65+ år
Bostadsort:	Stad med 100 000 invånare eller mer Stad/tätort med mellan 5 000 och 99 999 invånare Landsbygd eller tätort med under 5 000 invånare
Utbildning:	Folkskola, grundskola eller gymnasieskola Eftergymnasial utbildning
Barn i hushållet:	Under 16 år 11–15 år 6–10 år 0–5 år
Etnicitet:	Respondenten, dess far och mor växte upp i Europa Respondenten, dess far och/eller mor växte upp i land utanför Europa Respondenten, dess far och/eller mor växte upp i land utanför Europa
Funktionsnedsättning:	Ja Nej
Hushållets inkomst:	0–400 000 kr 400 001–800 000 kr Över 800 000 kr

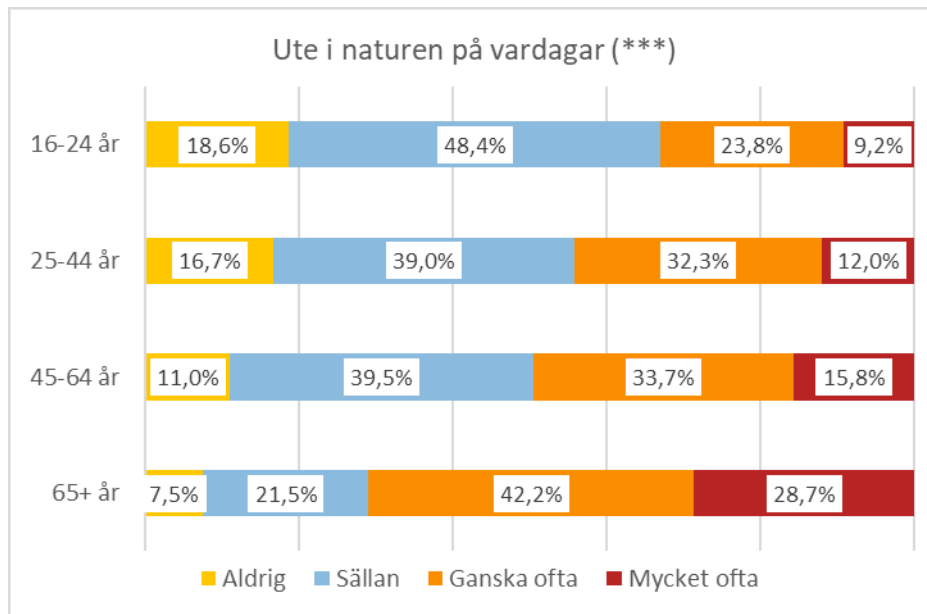
Inledningsvis redovisas deltagande i friluftsliv (hur ofta utevistelser i naturen sker samt deltagande i aktiviteter), följt av hinder för deltagande, allemansrätten och upplevelser i friluftslandskapet hos olika grupper. Det som här redovisas är ett urval av resultat hämtat från bilagorna 3.1–3.7, som innehåller mer detaljerade beskrivningar av resultaten för olika grupper av befolkningen. Där inte annat anges är statistiska skillnader mellan olika grupper beräknade med Chi-square test med följande signifikansnivåer: *0,05, **0,01, ***0,001.

3.2.1 Utövande av friluftsliv – hur ofta ute i naturen

Som har beskrivits i avsnitt 3.1 ovan finns tydliga mönster gällande när svenskarna är ute i naturen; betydligt fler är ute under helger och längre ledigheter än på vardagar. Vi har därför undersökt hur utövandet varierar mellan olika grupper i detta avseende (se bilaga 3.4 för samtliga resultat). Beräkningarna baseras på fråga 1 i enkäten.

Utevistelse på vardagar

På *vardagar* finns signifikanta skillnader för samtliga grupper som undersökts. Resultaten visar att kvinnor är ute oftare i naturen i jämförelse med män, att de som inte har hemmavarande barn under 16 år är mer ofta i naturen än de som har hemmavarande barn, att ju äldre personen är desto oftare ute. Det senare gäller särskilt gruppen som är 65 år eller äldre (figur 3.9).

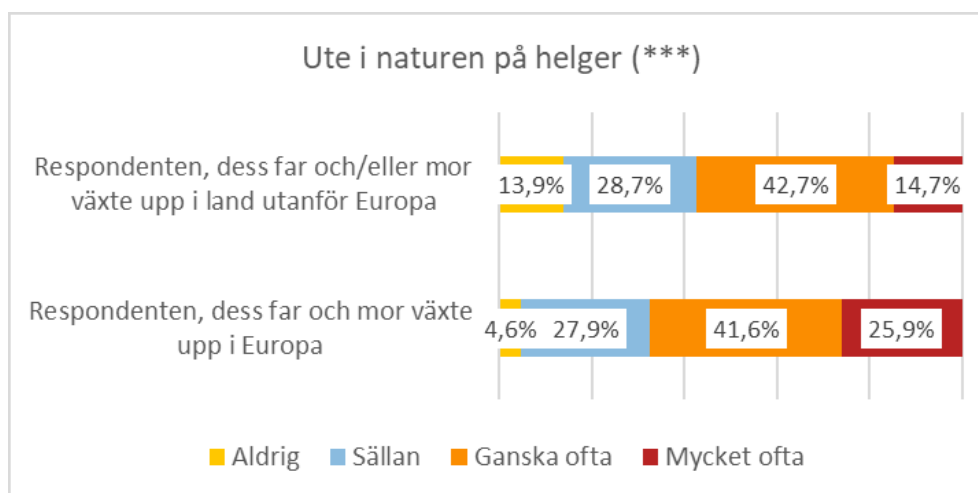
Figur 3.9. Ungefär hur ofta är du ute i naturen på vardagar? Redovisat för olika åldersgrupper.

Personer bosatta på landsbygden är oftare ute i naturen på vardagar jämfört med de som bor i städer, och de med en högsta utbildning från folkskola, grundskola eller gymnasieskola är oftare ute i jämförelse med de som har eftergymnasial utbildning. Personer med mycket hög hushållsinkomst (över 800 000 kr per år före skatt) är ute i lägre grad jämfört med de som har en hushållsinkomst under 800 000 kr. Svenskar som har vuxit upp i Europa (inklusive Sverige) är oftare ute i naturen än de som själva (eller vars föräldrar) växt upp utanför Europa. Personer med funktionsnedsättning är mer sällan ute i naturen på vardagar jämfört med de som inte har någon funktionsnedsättning.

Utevistelse på helger

På *helger* är det också signifikanta skillnader för samtliga grupper. Resultaten visar att kvinnor är ute oftare i naturen i jämförelse med män. De som har hemmavarande barn under 16 år är oftare i naturen under helger än de som inte har hemmavarande barn, vilket alltså skiljer sig mot vardagar. Åldersgrupperna 45–64 år och 65+ år är oftare ute i naturen jämfört med de yngre åldersgrupperna. I åldersgruppen 25–44 år är emellertid 66 procent mycket ofta eller ganska ofta ute under helger jämfört med 44 procent under vardagar. Personer som bor på landsbygden är mer ofta ute i naturen än de som bor i städer och de med eftergymnasial utbildning är oftare ute än de med en högsta utbildning

från folkskola, grundskola eller gymnasieskola. Det finns alltså en skillnad i att vara ute i naturen under helger jämfört med vardagar sett till svenskarnas utbildningsnivå.

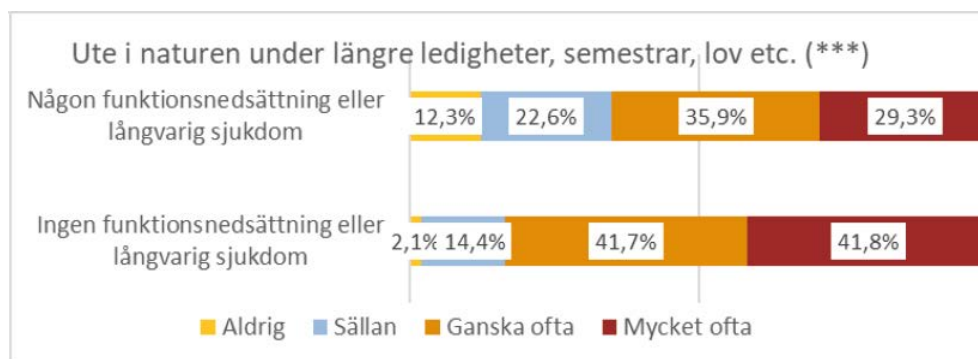

Figur 3.10. Ungefär hur ofta är du ute i naturen på helger? Redovisat för etnicitet.

Personer som har vuxit upp i Europa (inklusive Sverige) är ute oftare i naturen på helger jämfört med de som själva eller vars föräldrar växt upp utanför Europa (figur 3.10). De med funktionsnedsättning är mer sällan ute i naturen på helger jämfört med de som inte har någon funktionsnedsättning. Vi finner också att personer med en hushållsinkomst i intervallet 400 001–800 000 kr före skatt är mer ute i naturen, jämfört med de med en hushållsinkomst på upp till 400 000 kr före skatt.

Utevistelse under längre ledigheter

Under *längre ledigheter* är det också signifikanta skillnader för samtliga grupper vi har undersökt. Det är således fler med en hushållsinkomst i intervallet 400 001–800 000 kr före skatt som är ute i naturen, jämfört med de med en hushållsinkomst upp till 400 000 kr. Resultaten visar också, precis som under vardagar och helger, att kvinnor är ute oftare i naturen jämfört med män samt att personer bosatta på landsbygden är mer ofta ute än de som bor i städer. De med eftergymnasial utbildning är mer ute ofta i naturen under längre ledigheter än de med en högsta utbildning från folkskola, grundskola eller gymnasieskola. Hemmavarande barn under 16 år innebär också mer utevistelse under längre ledigheter i jämförelse med de som inte har hemmavarande barn. Under längre ledigheter är de inom åldersgrupperna 25–44 år och 45–64 år ute i naturen mer ofta än grupperna 16–24 år och 65+ år. Personer som själva och vars föräldrar har vuxit upp i Europa (inklusive Sverige) vistas oftare i naturen än de som kommer från länder utanför Europa, eller vars föräldrar har växt upp utanför Europa. Vi finner också att personer med en funktionsnedsättning är mer sällan ute i naturen under längre ledigheter jämfört med de som inte har någon funktionsnedsättning (figur 3.11).

Figur 3.11. Ungefär hur ofta är du ute i naturen under längre ledigheter? Redovisat för funktionsnedsättning.

Barns utevistelser

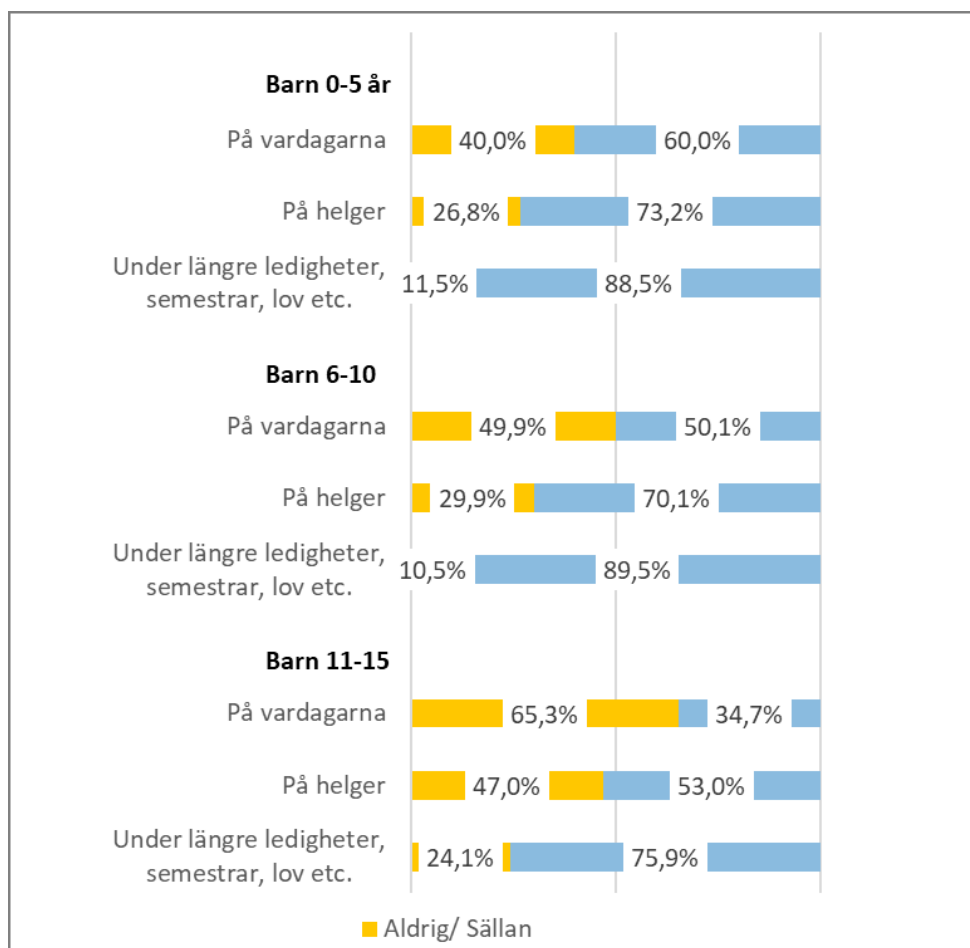
Ytterligare en fråga i enkäten (se fråga 25 i enkätbilagan) gäller hur ofta hemmavarande barn under 16 år är ute i naturen¹. Svaren redovisas i figur 3.12.

Resultaten visar två saker. I likhet med vuxna så vistas barn oftare i naturen i samband med längre ledigheter och mindre ofta på vardagar. Så är fallet för alla tre åldersgrupper undersökningen omfattar. Vidare finner vi att yngre barn vistas

¹ Beräkningsunderlaget utgörs av de respondenter som svarade "ja" på frågan "Har du några barn under 16 år som bor tillsammans med dig minst halva tiden?". Observera att frågan är besvarad av föräldrar till eventuella barn och inte av barnen själva.

mer i naturen än äldre barn. Det gäller särskilt barn i åldersgruppen 11–15 år på vardagar där två tredjedelar aldrig eller sällan vistas i naturen. Däremot under längre ledigheter så är en klar majoritet av barnen ute i naturen ganska ofta eller mycket ofta i samtliga åldersgrupper. Observera att resultaten som redovisas bygger på svar från föräldrarna eftersom den aktuella metoden inte tillåter att barn tillfrågas direkt.

Figur 3.12. Ungefär hur ofta är dina hemmavarande barn under 16 år ute i naturen?

3.2.2 Utövande av friluftsliv – aktiviteter

Vi har också sett närmare på de tio mest populära fritidsaktiviteterna i tabell 3.2 ovan för att undersöka graden av deltagande för olika grupper, dvs. kön, ålder, bostadsort, utbildning, barn i hushållet, etnicitet, funktionsnedsättning och inkomst. Graden av deltagande i aktiviteterna har delats in i tre kategorier: "Ingen gång", "1–5 gånger" samt "6 gånger eller fler" under 12 månader. Resultaten finns redovisade i sin helhet i bilaga 3.3. Observera att ordningsföljden av aktiviteterna (som i tabellerna har samma numrering de hade i enkätformuläret) är baserat på indexmedelvärdet för varje aktivitet. Till höger i respektive tabell finns även en rangordning som visar respektive variabels fördelning bland fritidsaktiviteterna (exempelvis så är trädgårdsarbete rankad som

nummer 2 i popularitet bland de som är 65+ medan trädgårdsarbete inom åldersgruppen 16–24 år är rankad som nummer 10).

Resultaten visar bland annat att kvinnor oftare tar nöjes- och motionspromenader samt är ute i skog och mark för naturupplevelser jämfört med män. Att åldern har betydelse för fritidsaktiviteter som innebär fysisk ansträngning är tydligt gällande aktiviteterna cykling och jogging/terränglöpning, där åldersgruppen 16–24 år utövar dessa betydligt oftare i jämförelse med de andra åldersgrupperna. I jämförelse så har istället en femtedel av respondenterna 65+ gått stavgång 6 gånger eller fler under ett år. Flera av aktiviteterna utövas oftare av personer med en högre utbildning och högre inkomst. Undantagen är att promenera med hund samt djurskötsel där de med folkskola, grundskola eller gymnasieskola utövar dessa aktiviteter oftare. De som har barn under 16 år i hushållet badar utomhus, solbadar samt har picknick i naturen oftare än de som inte har barn hemma.

Om man själv, eller har föräldrar som växt upp utanför Europa, så får det betydelse för utövandet av vissa fritidsaktiviteter. Exempelvis visar resultaten att 60 procent av de med europeiskt ursprung arbetar i trädgård sex gånger eller mer under ett år, jämfört med 25 procent bland de med icke-europeiskt ursprung. Även funktionsnedsättning har betydelse för utövandefrekvens av aktiviteterna. Exempelvis har 64 procent av de utan funktionshinder varit ute i skog och mark för en naturupplevelse sex gånger eller mer under ett år – jämfört med 45 procent av de med en funktionsnedsättning.

3.2.3 Aktivitetsindex

Fråga 2 omfattar 49 olika aktiviteter som kan utövas utomhus på fritiden. Listan med aktiviteter har utvecklats över tid genom flera olika undersökningar med syftet att få en så heltäckande bild som möjligt gällande svenskars friluftsutövande (se Fredman m.fl., 2014). Genom att beräkna ett "aktivitetsindex" baserat på dessa aktiviteter erhålls ett mer övergripande mått på deltagande i friluftsliv som tar hänsyn till antal aktiviteter respondenter rapporterat samt utövandefrekvensen i dem. För att jämföra olika grupper i samhället i detta avseende har ett index beräknats utifrån följande principer:

Utövande "ingen gång" = 0

Utövande "1–5 gånger" = 3

Utövande "6–20 gånger" = 12

Utövande "21–60 gånger" = 40

Utövande "Mer än 60 gånger" = 80

Aktivitetsindex = $\sum$ (Utövande samtliga aktiviteter)/49

I tidigare undersökningar testades skillnaderna i aktivitetsindex mellan grupper med variansanalys (se Fredman & Hedblom, 2015), men för den aktuella undersökningen där data har viktats används istället ett Chi-square test för beräkning av statistisk signifikans. För detta ändamål beräknades fyra grupper

med olika nivå på aktivitetsindex – mycket låg, relativt låg, relativt hög och mycket hög – baserat på medianen och kvartilerna för totalen.

Tabell 3.7 visar att det inom samtliga grupper finns signifikanta skillnader i aktivitetsindex. Gällande omfattningen av deltagande i fritidsaktiviteter utomhus så visar resultaten att fler kvinnor jämfört med män har mycket högt aktivitetsindex. Åldersgruppen (45–64 år) utövar friluftsliv i mycket hög grad i jämförelse med åldersgrupperna 16–24 år och 25–44 år. Resultaten visar även att de som bor på landsbygden har ett högre deltagande än de som bor i städer samt att ju högre utbildning och högre inkomst, desto högre deltagande i friluftaktiviteter. De med hemmavarande barn under 16 år har ett högre deltagande än de som inte har hemmavarande barn. Noterbara skillnader i utövande återfinns också avseende funktionsnedsättning, samt om man själv eller ens föräldrar växte upp utanför Europa.

Tabell 3.7. Skillnader i aktivitetsindex mellan olika grupper. Andelar i procent.

	Mycket låg	Relativt låg	Relativt hög	Mycket hög	Sig.
Män	26,0	28,1	25,0	20,8	***
Kvinnor	23,4	22,2	25,1	29,3	
16–24 år	21,7	26,2	26,7	25,5	***
25–44 år	20,7	26,7	26,8	25,8	
45–64 år	22,9	23,6	23,9	29,6	
65+ år	33,6	24,6	23,6	18,2	
Stad med 100 000 invånare eller mer	25,7	29,3	25,0	20,0	***
Stad/tätort med mellan 5 000 och 99 999 invånare	25,0	24,6	26,6	23,8	
Landsbygd eller tätort med under 5 000 invånare	16,6	21,3	25,3	36,8	
Folkskola, grundskola eller gymnasieskola	27,7	23,7	23,7	24,9	***
Eftergymnasial utbildning	18,7	28,5	27,6	25,2	
Ett eller flera hemmavarande barn under 16 år i hushållet	16,9	28,4	24,7	30,0	***
Inga hemmavarande barn under 16 år i hushållet	26,9	24,3	25,4	23,4	
Respondenten, dess far och mor växte upp i Europa	20,4	26,2	26,2	27,1	***
Respondenten, dess far och/eller mor växte upp i land utanför Europa	48,7	21,2	19,6	10,4	
Ingen funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som påverkar möjligheter att vistas ute i naturen	19,1	26,4	27,1	27,4	***
Någon funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som påverkar möjligheter att vistas ute i naturen	44,8	21,2	17,9	16,1	
0–400 000 kr	34,9	25,2	20,0	19,9	***
400 001–800 000 kr	20,1	25,6	27,2	27,1	
Över 800 000 kr	12,8	25,8	30,2	31,2	

*** Signifikansnivåer (Chi² test): *0,05, **0,01, ***0,001

3.2.4 Hinder för friluftsliv

Varför människor ägnar sig åt friluftsliv kan ha många orsaker, men ibland finns det hinder vilket beror på både yttre och inre faktorer (Romild m.fl., 2011). Samtidigt är ett viktigt mål med friluftspolitiken att skapa goda förutsättningar för människor att ägna sig åt friluftsliv. Därmed är det av intresse att se vilka hinder som kan identifieras utifrån olika grupper i denna undersökning. I tabell 3.8 redovisas om det är någon eller några aktiviteter som inte kunde utövas i önskad omfattning (de senaste 12 månaderna) hos olika grupper. Sammanställningen utgår från fråga 3 i enkäten som är en följdfråga gällande vilka fritidsaktiviteter svenskarna ägnat sig åt under det senaste året vilket redovisas i tabell 3.2 ovan.

Tabell 3.8. Var det någon eller några aktiviteter i föregående fråga som du inte utövade i den utsträckning du hade önskat under de senaste 12 månaderna? Andelar i procent.

	Andel som svarade "ja" på frågan	Signifikans
Män	51,5	*
Kvinnor	56,5	
16–24 år	64,8	***
25–44 år	66,4	
45–64 år	51,9	
65+ år	33,3	
Stad med 100 000 invånare eller mer	57,9	**
Stad/tätort med mellan 5 000 och 99 999 invånare	54,1	
Landsbygd eller tätort med under 5 000 invånare	48,5	
Folkskola, grundskola eller gymnasieskola	46,9	***
Eftergymnasial utbildning	67,0	
Ett eller flera hemmavarande barn under 16 år i hushållet	66,1	***
Inga hemmavarande barn under 16 år i hushållet	49,6	
Respondenten, dess far och mor växte upp i Europa	54,6	n.s.
Respondenten, dess far och/eller mor växte upp i land utanför Europa	52,5	
Ingen funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som påverkar möjligheter att kunna vistas ute i naturen	54,0	n.s.
Någon funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som påverkar möjligheter att kunna vistas ute i naturen	54,7	
0–400 000 kr	49,3	***
400 001–800 000 kr	55,1	
Över 800 000 kr	60,7	

*** Signifikansnivåer (Chi² test): *0,05, **0,01, ***0,001, n.s. = ej signifikant.

Resultaten i tabell 3.8 visar inte på några signifikanta skillnader avseende etnicitet eller funktionsnedsättning. Kvinnor upplever mer hinder än män, och de med hemmavarande barn under 16 år upplever mer hinder än de som inte har hemmavarande barn. De yngre åldersgrupperna (25–44 år följt av 16–24 år) utövar inte aktiviteter i den omfattning som önskas i jämförelse med de äldre åldersgrupperna, och de som lever i städer upplever mer hinder än de på landsbygden. Resultaten visar även att de med en högsta utbildning från folkskola, grundskola eller gymnasieskola upplever hinder i lägre grad i jämförelse med de med eftergymnasial utbildning. Ju högre hushållsinkomst desto fler upplever hinder. Exempelvis har 61 procent av de med inkomster över 800 000 kr per år före skatt inte kunnat utöva de aktuella fritidsaktiviteterna i önskad omfattning jämfört med 49 procent bland dem med en hushållsinkomst under 400 000 kr per år.

Vi har också närmare undersökt vilka faktorer som ligger till grund för varför svenskar inte kan ägna sig åt en eller flera aktiviteter i den utsträckning som önskas (svarat ”Ja” på fråga 5). Resultaten redovisas i sin helhet i bilaga 3.1.

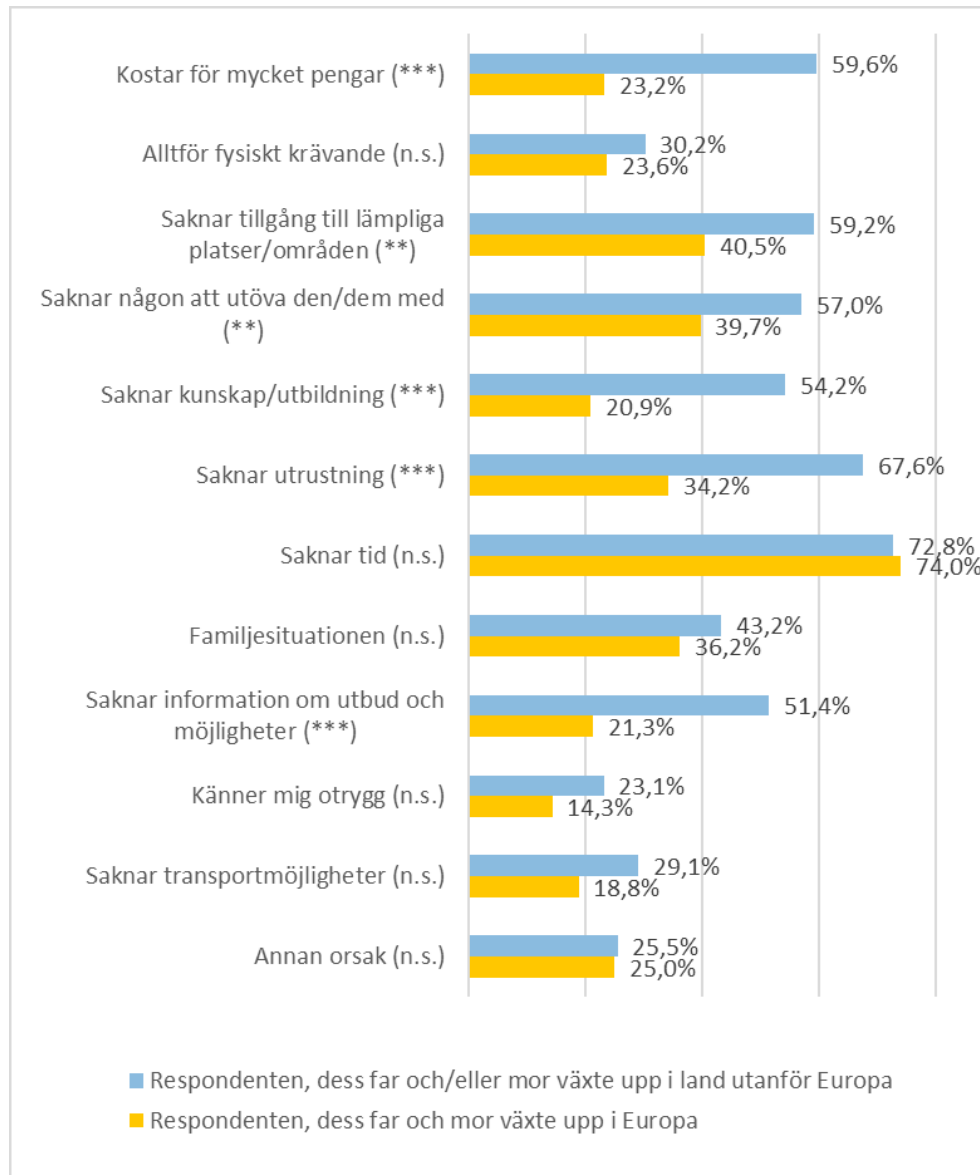
Vi kan konstatera att bristen på tid är det hinder som inom samtliga grupper har den högsta procentuella andelen (men utan signifikant skillnad för grupperna kön respektive etnicitet). Bristen på tid anger 85 procent i åldersgruppen 24–44 år som orsak till varför de inte utövar fritidsaktiviteter i den grad som önskas jämfört med 29 procent i åldersgruppen 65+. De som har ett eller fler hemmavarande barn anger i högre grad (91 procent) att de saknar tid jämfört med de som inte har barn hemma (65 procent). Det är fler med en eftergymnasial utbildning som inte har tid jämfört med de som har gått kortare utbildning. Ju högre hushållsinkomst, desto större tidsbrist för fritidsaktiviteter. Det är också en högre andel bland de utan funktionsnedsättning som saknar tid i jämförelse med de som har en funktionsnedsättning.

Om vi studerar hindren för varje grupp specifikt, så framkommer att betydligt fler kvinnor än män känner sig otrygga, saknar kunskap, transportmöjligheter samt avsaknad på tillgång till lämpliga platser. Att aktiviteten är alltför fysiskt krävande anges av fler kvinnor än män. Däremot uppger män i högre grad (40 procent) att familjesituationen är ett hinder jämfört med kvinnor (34 procent).

Vilka hinder som upplevs utifrån etnisk bakgrund framgår i figur 3.13. De som växt upp utanför Europa eller som har föräldrar som växt upp i land utanför Europa upplever generellt sett fler hinder än de som växt upp inom Europa. Särskilt avsaknaden av utrustning och att det är för kostsamt anges som hinder, samt att det inte finns tillgång till lämpliga platser eller någon att utöva aktiviteten med.

Sett till de olika åldersgrupperna framgår att de som är 65+ i högre grad bedömer att aktiviteten är alltför fysiskt krävande jämfört med de övriga grupperna. Särskilt åldersgruppen 16–24 upplever många olika hinder – saknar tillgång till lämpliga platser, saknar utrustning, någon att utöva aktiviteten tillsammans med, för kostsamt men även avsaknad av kunskap och information om utbud. Åldersgruppen 24–44 år anger i högre grad än de andra att familjesituationen är ett hinder. Att aktiviteten är alltför fysisk

krävande är ett hinder som anges av 59 procent av de med funktionsnedsättning, jämfört med 15 procent av de utan en funktionsnedsättning. Brist på transportmöjligheter och känsla av otrygghet är andra hinder som är mer frekventa hos de med funktionsnedsättning.

Figur 3.13. Hinder för önskat utövande av fritidsaktivitet.

Gällande bostadsort så är det fler som bor i städer med 100 000 invånare eller fler som saknar tillgång till lämpliga platser (52 procent) jämfört med de som bor i en stad med mellan 5 000 – 99 999 invånare (34 procent) eller på landsbygden (35 procent). De som bor i en större stad saknar även transportmöjligheter i högre grad för att kunna utöva sina fritidsaktiviteter jämfört med de som bor i en mindre stad eller på landsbygden. De med en högsta utbildning från

folkskola, grundskola eller gymnasieskola anger i högre grad att aktiviteten är alltför fysiskt krävande, för kostsam, att de saknar utrustning eller information och kunskap som hinder jämfört med de med eftergymnasial utbildning. Fler med eftergymnasial utbildning anger istället familjesituationen som ett hinder. Familjesituationen är också ett hinder för de med ett eller fler hemmavarande barn (65 procent) för att kunna utöva fritidsaktiviteter jämfört med de utan barn (22 procent). Slutligen, de med en lägre hushållsinkomst (under 400 000 kr före skatt) upplever i högre grad hinder för att kunna utöva fritidsaktiviteter än de med högre inkomst. Ett undantag är dock familjesituationen, vilken uppges som ett hinder i högre grad bland de med högre inkomst.

3.2.5 Information om friluftsliv – användning av smartphone

Tillgången till smartphone kan vara ett sätt att dels skaffa information före och under tiden för utevistelsen men också för att orientera sig samt dela med sig av information och upplevelser genom till exempel sociala medier eller andra kommunikationskanaler. I undersökningen ingick därför en fråga om den svarande har en smartphone (fråga 9). Detta för att kunna studera om och hur en smartphone används som ett verktyg i samband med vistelser ute i naturen.

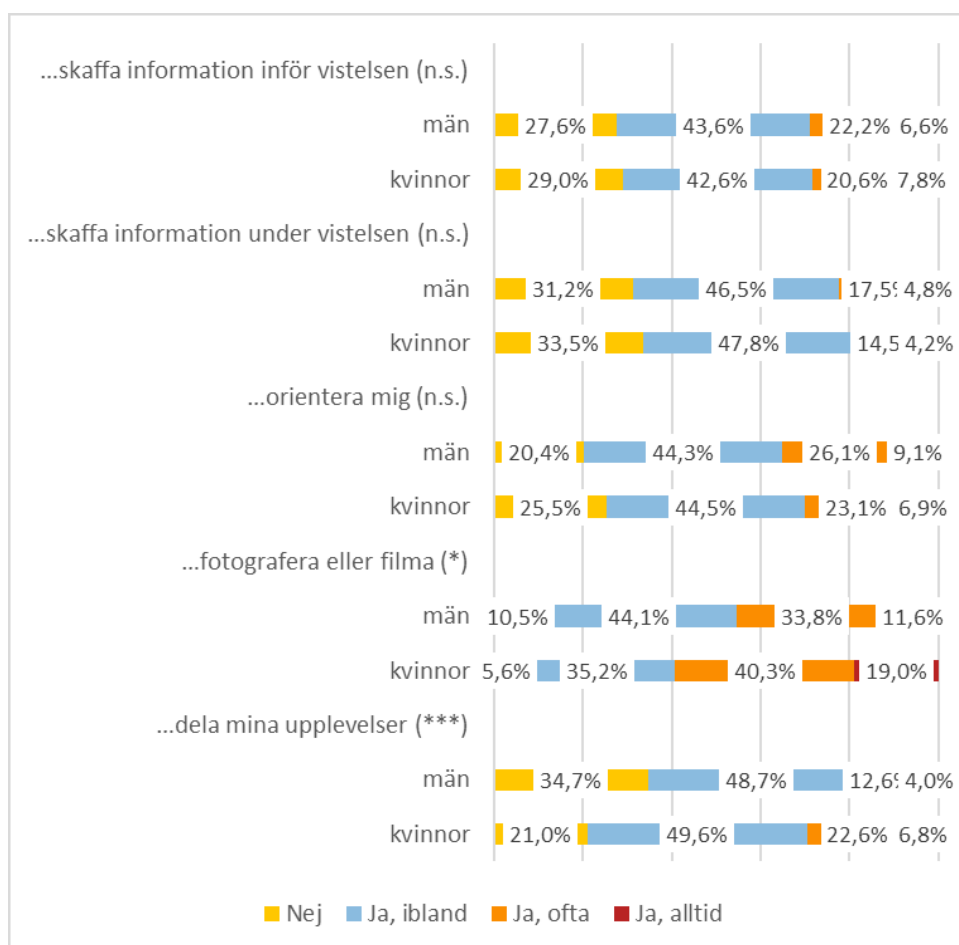

Gällande tillgången till en smartphone eller inte så finns det signifikanta skillnader mellan flera av grupperna, förutom kön och etnicitet. Det visar sig att en klar majoritet har en smartphone (cirka 90 procent), med undantag för de som har en funktionsnedsättning (71 procent). Innehav av en smartphone är också lägre bland de som är äldre (65+), bland de med lägre hushållsinkomst och de med kortare utbildning (som mest folkskola, grundskola eller gymnasium).

De som svarade att de har en smartphone, har fått besvara frågor om och hur deras smartphone används när de är ute i naturen för välbefinnande och naturupplevelser (fråga 10). Det gäller olika syften som att skaffa sig information inför och under vistelsen utomhus, att orientera sig eller att fotografera eller filma samt att dela sina upplevelser. Resultaten redovisas mer detaljerat i bilaga 3.5.

Bland åldersgrupperna är det gruppen 65+ som använder sin smartphone minst när de är ute i naturen. Vi kan också notera att åldersgrupperna 16–24 år och 25–44 år är relativt lika i sin användning av smartphones för olika syften. Överlag så används smartphonen mer för att fotografera eller filma, orientera sig på platsen samt som en källa för information inför och under besöket än för att dela sina upplevelser.

Bland de med en eftergymnasial utbildning så används smartphone mer frekvent än hos de med en högsta utbildning från folkskola, grundskola eller gymnasieskola. Utifrån olika inkomst finns inga större skillnader i hur ofta en smartphone används även om det kan urskiljas att de med högre hushållsinkomst (över 800 000 kr före skatt per år) använder sin smartphone något mer för att skaffa information under vistelsen och för att orientera sig. Kvinnor använder sin smartphone betydligt mer för att fotografera eller filma samt dela sina upplevelser med andra (sociala medier, sms, epost etc.) jämfört med män, se figur 3.14.

Figur 3.14. Användning av smartphone vid vistelser ute i naturen för välbefinnande och naturupplevelser.

De med funktionsnedsättning använder sin smartphone mer sällan i samband med att de är ute i naturen jämfört med de utan en funktionsnedsättning. Utifrån etnicitet finns flera skillnader avseende användning av smartphone. Det gäller särskilt för att orientera sig där 20 procent av de födda utanför Europa säger att de alltid använder sin smartphone jämfört med 7 procent av de födda inom Europa. Smartphonen används också oftare bland de födda utanför Europa för att skaffa information under vistelsen utomhus samt för att fotografera och filma. Det är också en skillnad i hur upplevelserna delas, där 17 procent av de som är födda utanför Europa alltid använder sin smartphone jämfört med 4 procent av de födda inom Europa.

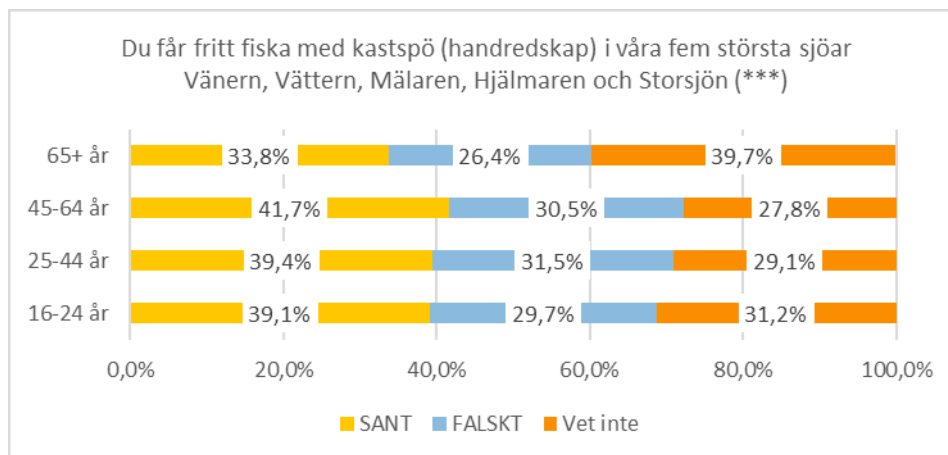
De med hemmavarande barn under 16 år eller inte visar skillnader i hur ofta en smartphone används i samband med utevistelse. De med barn hemma använder sin smartphone oftare för att skaffa information både inför och under naturvistelsen. Gällande frågan om smartphonen används för att orientera sig, svarar 16 procent med hemmavarande barn att de inte använder den jämfört med 26 procent av de utan hemmavarande barn. De som har hemmavarande barn dokumenterar oftare sina naturvistelser genom att fotografera eller filma, samt att de delar sina upplevelser oftare.

3.2.6 Allemansrätten

Vi har även undersökt hur åsikter och kunskaper om allemansrätten skiljer sig mellan olika grupper. Resultaten i sin helhet finns redovisade i bilaga 3.2. Till att börja med har vi sett på graden av enighet med påståendet att "allemansrätten är viktig för dina utomhusaktiviteter" (fråga 15e). Det är ingen signifikant skillnad gällande kön och bostadsort. Resultaten visar att de som har en funktionsnedsättning i lägre grad är helt/delvis enig med påståendet jämfört med de som inte har någon funktionsnedsättning. Framförallt åldersgruppen 45–64 år är många helt eller delvis eniga med påståendet (76 procent) i jämförelse med gruppen 16–24 år (59 procent). Ju högre utbildning och högre lön, desto mer enig med påståendet. Bland de som är födda utanför Europa är 61 procent helt eller delvis eniga med påståendet i jämförelse med 72 procent av de födda inom Europa.

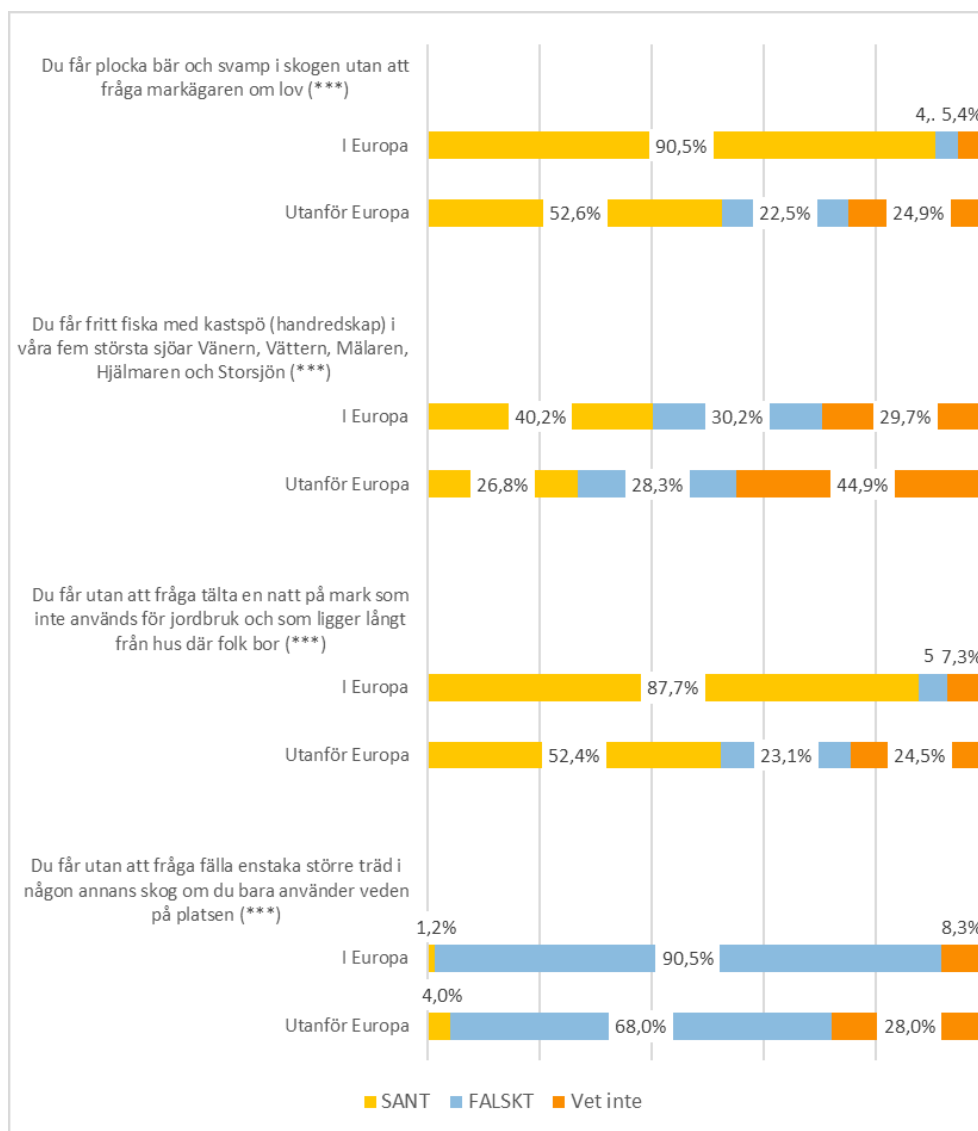
Ytterligare en fråga (15f) gällde uppfattningen om "allemansrätten är viktig att försvara". Det är ingen signifikant skillnad avseende kön, bostadsort och hemmavarande barn, men det föreligger en relativt stor skillnad utifrån etnicitet. Endast 65 procent av de som är födda utanför Europa är helt eller delvis eniga med påståendet (12 procent vet inte) i jämförelse med 88 procent av de som är födda i Europa. Ju högre utbildning och högre lön, desto mer enig med påståendet.

Allemansrätten ger möjlighet till att vistas ganska fritt i skog och mark utan markägarens tillstånd, men det finns olika regler att förhålla sig till. Därför är det av intresse att veta om några grupper i samhället har bättre eller sämre kunskaper än andra. Detta har vi sett närmare på utifrån fråga 18 i enkäten, där respondenterna fått ta ställning till fyra påståenden om allemansrätten. Påståendet att du får fritt fiska med kastspö (handredskap) i Sveriges fem största sjöar är det som har störst spridning i svaren (figur 3.15). Här är det mellan 26 och 32 procent som ger fel svar på frågan (falskt), medan under hälften svarar korrekt (sant). Det är också en stor del av befolkningen som inte vet svaret på frågan, något som sannolikt kan förklaras med att många inte ser det fria fisket med handredskap som en del i den grundläggande allemansrätten.

Figur 3.15. Svar på påståendet "Man får fritt fiska med kastspö i Sveriges fem största sjöar" redovisat för olika åldersgrupper.

Boende i större städer är mer osäkra gällande vad de får lov att göra utifrån allemansrätten jämfört med de på landsbygden. Exempelvis svarar 13 procent av de som bor i stad med 100 000 invånare ”Vet inte” jämfört med 7 procent av de som bor på landsbygd huruvida man får fälla enstaka träd i någon annans skog bara man använder veden på plats. Etnisk bakgrund (dvs. om man själv samt har föräldrar som växt upp i respektive utanför Europa) visar stora skillnader i kunskap om allemansrätten (figur 3.16). En fjärdedel av de födda utanför Europa vet inte om man får plocka bär och svamp i skogen utan markägarens tillåtelse. Endast drygt hälften av de födda utanför Europa svarar att det är sant att man får tälta på annans mark och en fjärdedel inte vet, medan 88 procent av de som är födda i Europa svarar korrekt att påståendet är sant.

Figur 3.16. Kunskap om allemansrätten redovisat för personer med olika etnisk bakgrund.

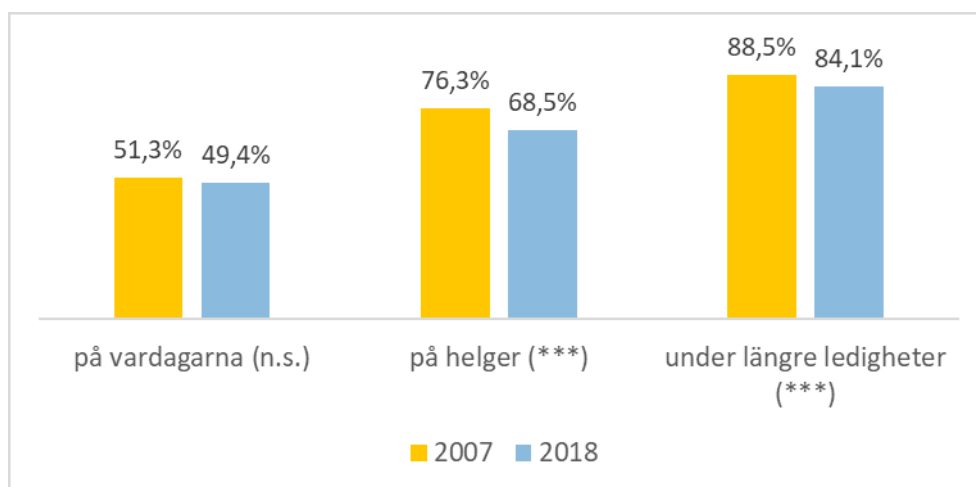
3.3 Friluftslivets förändring över tid

För att se närmare på friluftslivets förändring över tid har ett urval av frågorna i undersökningen 2018 jämförts med motsvarande frågor som ställdes i en postenkät genomförd inom forskningsprogrammet *Friluftsliv i förändring* 2007. Dokumentation från den tidigare undersökningen finns bland annat på webbsidan www.friluftsforskning.se och i Fredman m.fl. (2014). Undersökningen 2007 var en postal undersökning som skickades till 4700 svenskar i hela riket (18–75 år) med obundet slumpmässigt urval från Statens personadressregister SPAR. Undersökningen var aktiv perioden okt – dec 2007 och hade en svarsfrekvens på knappt 40 procent.

För att kunna göra en rättvis jämförelse mellan de två undersökningarna har svaren från 2018 avgränsats till personer i åldersintervallet 18–75 år. Vidare har data från båda undersökningarna viktats avseende län, kön och ålder för att bättre spegla befolkningens sammansättning (SCB:s rapport från denna extra viktberäkning återfinns i bilaga 5). Observera att den vikt som använts för 2018 års data i detta avseende skiljer sig från vikten som använts i övriga beräkningar som redovisas i rapporten, varför värdena i detta avsnitt kan skilja sig från motsvarande värden i andra delar av rapporten. Sammantaget innebär detta att svaren från 1581 respondenter från undersökningen 2007 har jämförts med svaren från 6489 respondenter från undersökningen 2018.

3.3.1 Utövande av friluftsliv

Jämförelsen mellan de två undersökningarna visar att andelen svenskar som svarar att de är ute i naturen ”ganska ofta eller mycket ofta” på helger samt under längre ledigheter har minskat med åtta respektive fyra och en halv procentenheter mellan åren 2007 och 2018 (Figur 3.17). Någon motsvarande förändring på vardagar föreligger inte.

Figur 3.17 Ungefär hur ofta är du ute i naturen? Andel som svarat ”ganska ofta eller mycket ofta” i undersökningarna år 2007 respektive 2018. Signifikansnivåer (Chi-square test): *0,05, **0,01, ***0,001. n.s. = ej signifikant

Ser vi till deltagande i olika friluftsansaktiviteter så visar tabell 3.9 att det även här finns flera signifikanta skillnader mellan åren 2007 och 2018. Aktiviteter som *minskat* bland befolkningen är nöjes- och motionspromenader, stavgång, cykling på vägar, att åka rullskridsko/inlines/rullskidor, fritidsfiske, solbad, jakt, trädgårdsarbete, picknick/grillning i naturen samt studier av växter, djur och fåglar. Aktiviteter som däremot har *ökat* är jogging och terränglöpning, skateboard, bad utomhus i sjö/hav och pool/äventyrsbad, snorkling, dykning, paddling (kanot, kajak), geocaching, vattenskoter, bergsklättring, meditation och yoga i naturen. Golf är en aktivitet som där fler utövar den relativt sällan (1–5 gånger per år) medan andelen mer frekventa utövare minskar.

Viktigt att notera i sammanhanget är att externa faktorer som väder, konjunktur mm kan ha betydelse för deltagande i olika aktiviteter enskilda år. Exempelvis var det 2018 en ovanligt solig och varm sommar i stora delar av landet, vilket antagligen har en positiv effekt på deltagandet i utomhusbad och andra typiska sommaraktiviteter. År 2018 hade Stockholm 25 procent fler soltimmar jämfört med 2007, Göteborg 17 procent fler soltimmar och Luleå 22 procent fler soltimmar (www.smhi.se). Värt att notera är emellertid att deltagande i både solbad och picknick/grillning var lägre 2018 jämfört med 2007, den varma sommaren till trots. Här kan eventuellt en ökad medvetenhet om solandets negativa konsekvenser och införandet av eldningsförbud på grund av den torra väderleken sätta sina avtryck i statistiken.

Tabell 3.9. Ungefär hur många gånger har du ägnat dig åt följande aktiviteter utomhus på din fritid under de senaste 12 månaderna? Signifikansnivåer (Chi-square test): *0,05, **0,01, ***0,001, n.s. = ej signifikant

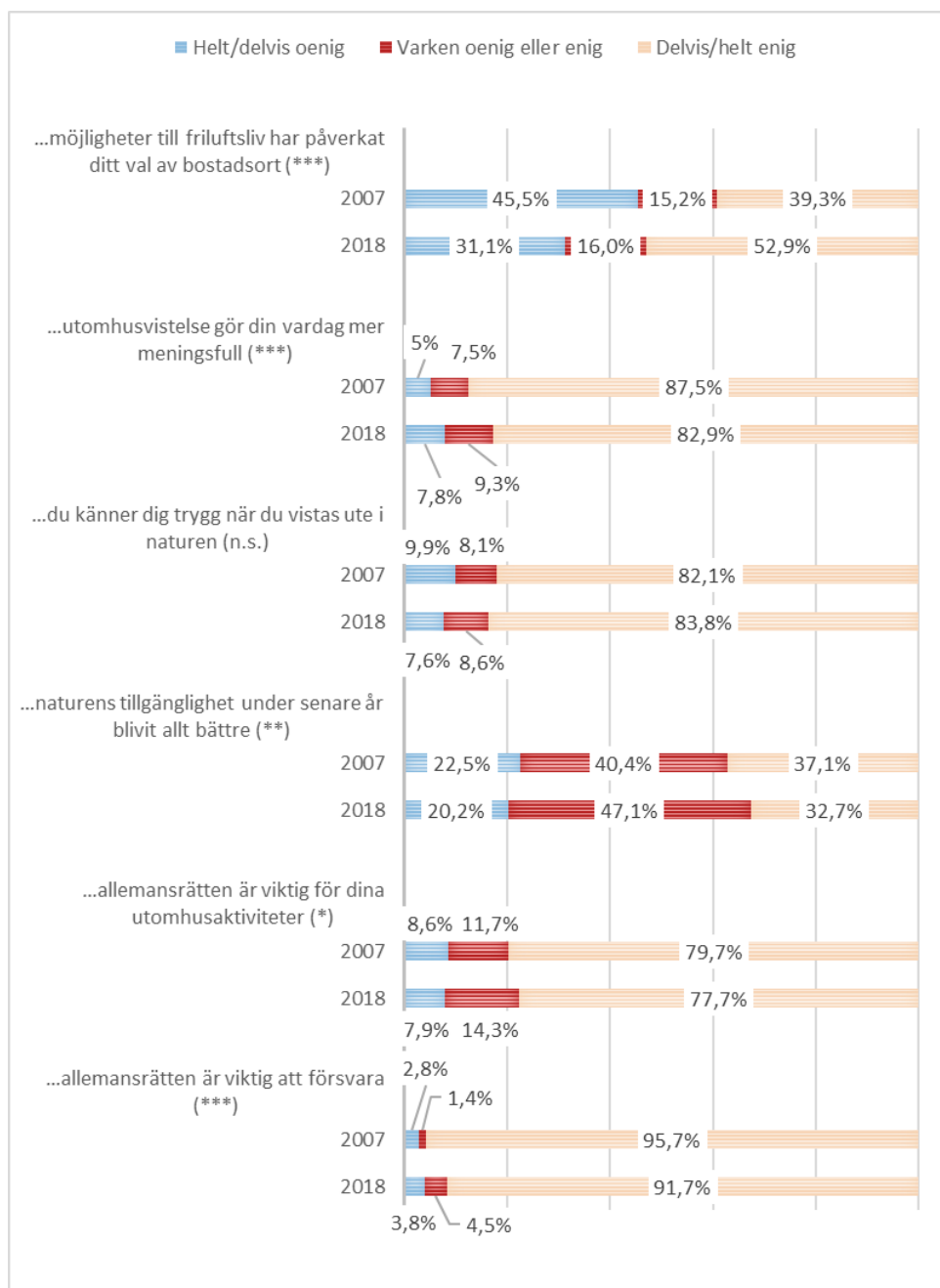
	2007			2018			Sig.
	Ingen gång	1–5 gånger	Mer än 6 gånger	Ingen gång	1–5 gånger	Mer än 6 gånger	
1. Strövat (varit ute i skog och mark*	9,5%	29,2%	61,3%	9,1%	26,0%	64,9%	n.s.
2. Tagit nöjes- och motionspromenader av annat slag	5,1%	12,5%	82,4%	6,6%	16,4%	77,1%	***
3. Promenerat med hund	60,5%	12,4%	27,1%	61,5%	12,0%	26,4%	n.s.
4. Vandrat i fjällen	84,4%	12,2%	3,4%	81,9%	14,5%	3,6%	n.s.
5. Vandrat på vandringsleder i låglandsterräng	68,3%	21,1%	10,6%	65,2%	24,3%	10,5%	n.s.
6. Joggat/terrängsprungit	59,2%	13,9%	26,9%	54,6%	13,3%	32,0%	**
7. Gått stavgång	77,7%	8,6%	13,8%	86,0%	6,4%	7,6%	***
8. cyklat i terrängen (MTB)	85,1%	8,0%	6,9%	85,5%	7,1%	7,4%	n.s.
9. Cyklat på vägar	24,1%	17,5%	58,4%	29,1%	19,2%	51,8%	***
10. Åkt rullskridsko/inlines/rullskidor	91,3%	5,3%	3,4%	93,7%	3,7%	2,6%	*
11. Åkt skateboard	97,5%	1,0%	1,5%	95,0%	2,6%	2,3%	**
12. Badat utomhus i sjö/hav	21,9%	31,3%	46,8%	16,4%	21,2%	62,3%	***
13. Badat utomhus i pool/äventyrsbad	57,6%	25,5%	16,9%	46,7%	30,8%	22,4%	***
14. Dykt, snorklat	87,1%	8,1%	4,8%	83,0%	12,0%	5,0%	**

	2007			2018			Sig.
	Ingen gång	1–5 gånger	Mer än 6 gånger	Ingen gång	1–5 gånger	Mer än 6 gånger	
15. Paddlat kanot/kajak	85,5%	11,7%	2,8%	79,8%	16,3%	3,9%	***
16. Seglat, vind/vågsurfat	89,7%	6,4%	3,9%	91,3%	5,8%	3,0%	n.s.
17. Kört/åkt vattenskidor/wakeboard	94,1%	3,9%	2,0%	93,8%	4,9%	1,3%	n.s.
18. Fritidsfiskat	58,6%	26,5%	15,0%	66,4%	21,7%	11,9%	***
19. Åkt längdskidor/turskidor	75,3%	13,8%	10,9%	73,7%	13,5%	12,8%	n.s.
20. Gått på snöskor	98,0%	1,4%	0,6%	96,9%	2,3%	0,8%	n.s.
21. Åkt utför på skidor	75,2%	15,0%	9,8%	71,7%	16,6%	11,7%	n.s.
22. Åkt snowboard	94,6%	3,6%	1,8%	95,2%	3,1%	1,7%	n.s.
23. Åkt skridskor/långfärdsskridskor	78,2%	16,2%	5,5%	76,5%	18,3%	5,1%	n.s.
24. Kört/åkt motorbåt	61,2%	21,0%	17,8%	60,8%	23,4%	15,8%	n.s.
25. Kört/åkt snöskoter	89,1%	6,9%	4,0%	90,2%	5,8%	4,0%	n.s.
26. Spelat paintball, rollspel (lajv) etc.	94,2%	5,1%	0,7%	95,9%	3,7%	0,4%	n.s.
27. Bedrivit geocaching	98,2%	1,2%	0,6%	94,7%	3,5%	1,8%	***
28. Solbadat	17,1%	27,2%	55,6%	21,7%	21,7%	56,5%	***
29. Jagat	91,0%	3,1%	6,0%	92,8%	3,2%	4,0%	*
30. Kört/åkt hundspann	98,7%	1,1%	0,3%	98,6%	1,0%	0,4%	n.s.
31. Kört/åkt vattenskoter/jetski	96,6%	2,9%	0,5%	95,0%	3,6%	1,4%	*
32. Spelat golf	84,4%	7,3%	8,2%	83,8%	9,9%	6,3%	**
33. Orienterat	93,9%	4,0%	2,1%	92,7%	5,2%	2,1%	n.s.
34. Klättrat, bestigit berg	92,0%	6,1%	2,0%	88,3%	9,7%	2,0%	***
35. Åkt pulka/kälke	69,3%	21,0%	9,7%	68,8%	21,0%	10,2%	n.s.
36. Ridit i terräng	91,1%	4,9%	4,0%	92,3%	3,6%	4,1%	n.s.
37. Arbetat i trädgården	17,3%	19,5%	63,2%	21,2%	18,2%	60,6%	*
38. Tältat/övernattat i naturen	78,2%	15,5%	6,3%	78,9%	15,1%	6,0%	n.s.
39. Haft picknick eller grillat i naturen	19,1%	41,8%	39,1%	22,9%	41,5%	35,6%	*
40. Studerat växter/djur/fågelskådat	63,4%	21,6%	15,1%	69,6%	18,4%	12,0%	***
41. Mediterat, Yoga el. likn. i naturen	89,5%	7,3%	3,2%	84,5%	10,0%	5,6%	***
42. Sportflugit motor- eller segelflyg	98,1%	1,6%	0,3%	98,7%	0,7%	0,6%	*
43. Seglat kite/drake, haggfliding, fallskärm osv.	98,4%	1,2%	0,4%	98,4%	0,9%	0,6%	n.s.

* Inklusive bär- och svampplockning 2007, ej bär- och svampplockning 2018

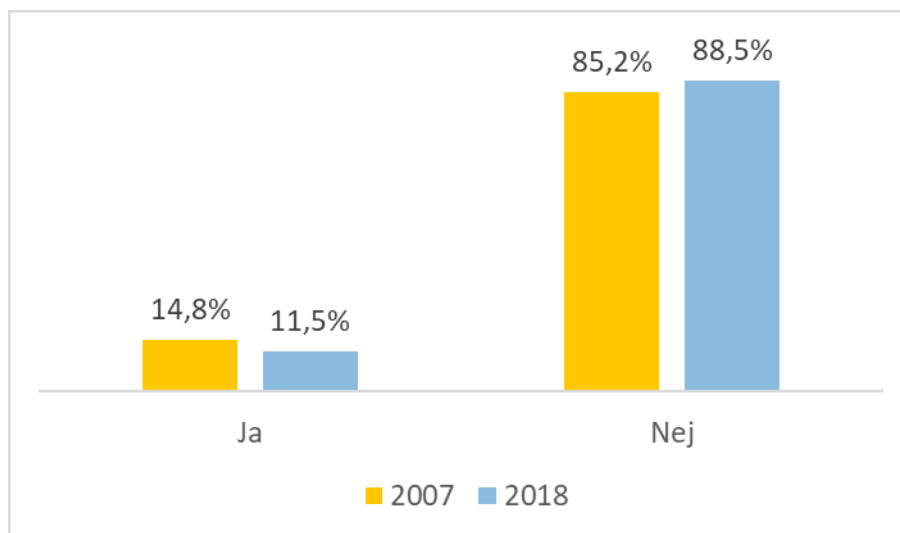
3.3.2 Friluftslivets betydelse

Här har vi samlat ett urval av påståenden som ingick i båda undersökningarna, där flertalet visar på signifikanta skillnader (Figur 3.18). Exempelvis är det betydligt fler som menar att friluftsliv har påverkat valet av bostadsort 2018 jämfört med 2007. Däremot är det en viss minskning i andelen svenskar som menar att friluftsliv gör vardagen mer meningsfull, även om en klar majoritet fortsatt menar att så är fallet. Det är också en lägre andel som menar att naturens tillgänglighet blivit bättre på senare år 2018 jämfört med 2007. De allra flesta känner sig trygga när de vistas ute i naturen, något som inte har ändrat sig mellan de två undersökningarna. Vad gäller åsikter om allemansrätten så har andelen svenskar som menar att den är viktig att försvara minskat, även om den fortfarande ligger på en mycket hög nivå – över 90 procent. Det är också en svag minskning i andelen svenskar som menar att allemansrätten är viktig för deras utomhusaktiviteter.

Figur 3.18 Svar på olika påståenden om friluftslivets- och allemansrättens betydelse. Signifikansnivåer (Chi-square test): *0,05, **0,01, ***0,001, n.s. = ej signifikant.

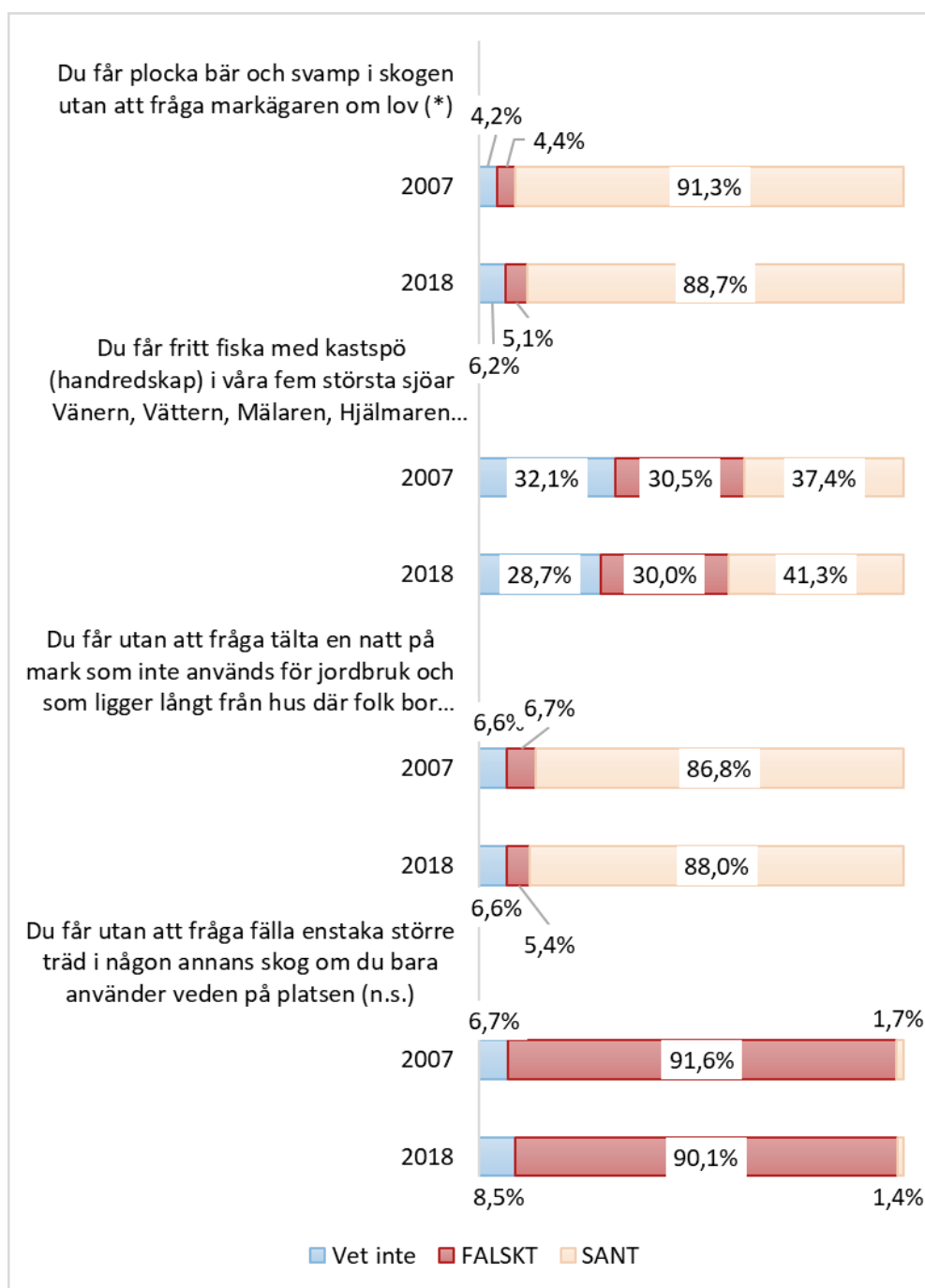
Figur 3.19 visar att andelen svarande som uppger att de är medlemmar i någon friluftsförbund har minskat med tre procentenheter, från knappt 15 procent 2007 till 11,5 procent år 2018.

Figur 3.19. Är du medlem i någon friluftsförbund? (Sig. <0,01)

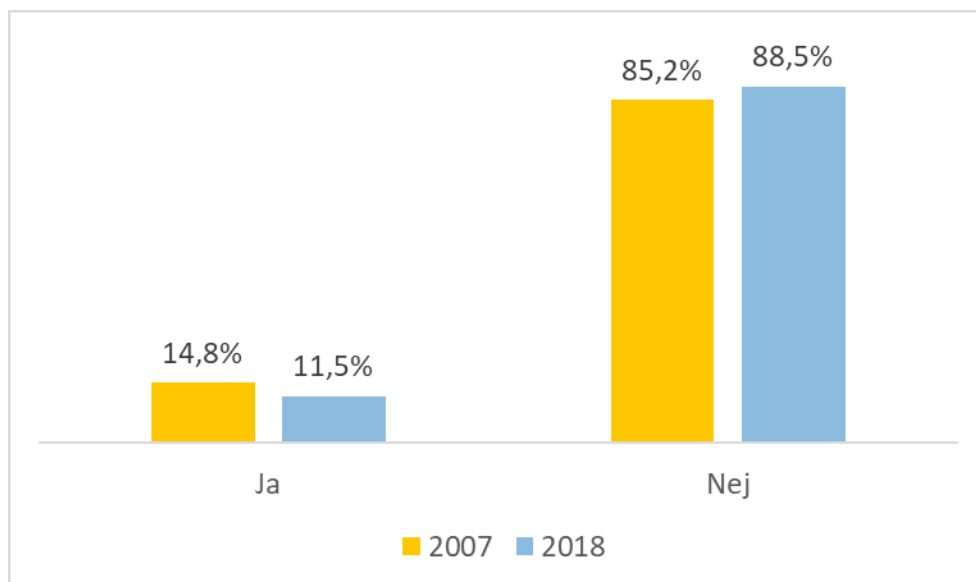
3.3.3 Kunskap om allemansrätten

Jämförelsen mellan de två undersökningarna ger möjlighet att se hur befolkningens kunskaper om allemansrätten eventuellt har förändrats sedan 2007. Frågan som ställdes var: *”Allemansrätten ger möjlighet till att vistas ganska fritt i skog och mark utan markägarens tillstånd. Tror du att följande påståenden är sanna eller falska utifrån vad du vet om den svenska allemansrätten?”*. Resultaten visar på relativt små förändringar (Figur 3.20). De allra flesta känner till att man får plocka bär och svamp i skogen utan att fråga markägaren om lov, att man utan att fråga får tälta en natt på mark som inte används för jordbruk och som ligger långt från hus där folk bor, och att man inte får fälla enstaka större träd i någon annans skog. Kunskapen att man får plocka bär och svamp har emellertid minskat något mellan de två undersökningsåren. Att det är betydligt sämre ställt med kunskaper om det fria fisket med handredskap längs kusterna och i våra fem största sjöar – vilket inte är en del av allemansrätten – visar just att allmänheten dock har relativt bra kunskap om den egentliga allemansrätten, men som sagt inte på samma sätt om t.ex. fiske. Vi kan dock, angående fiskefrågan, notera att andelen som svarar korrekt på frågan ökat något mellan de två undersökningarna.

Figur 3.20 Svenskarnas kunskaper om allemansrätten. Signifikansnivåer (Chi-square test): *0,05, **0,01, ***0,001, n.s. = ej signifikant.

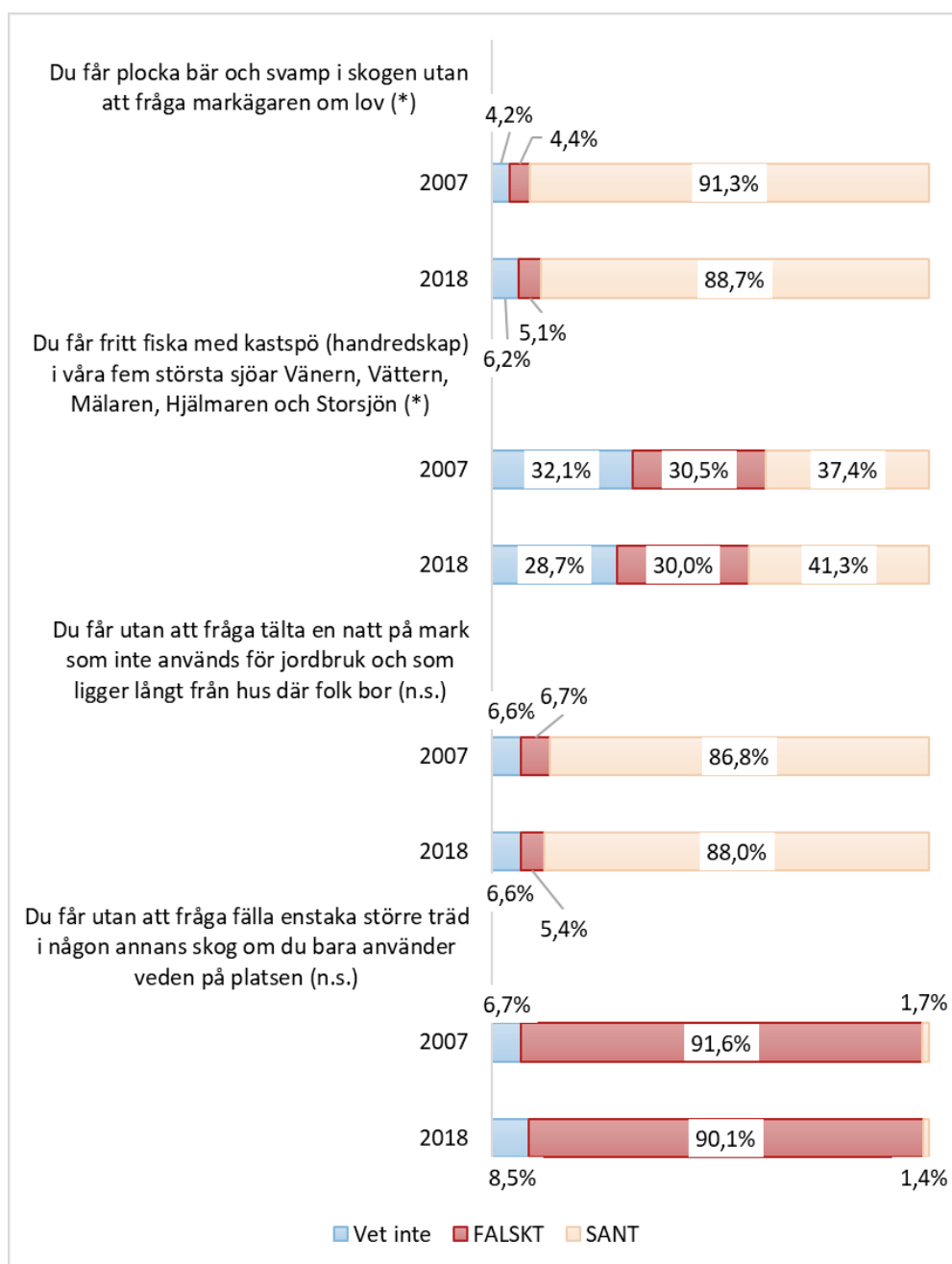
Figur 3.19 visar att andelen svarande som uppger att de är medlemmar i någon friluftsförbund har minskat med tre procentenheter, från knappt 15 procent 2007 till 11,5 procent år 2018.

Figur 3.19. Är du medlem i någon friluftsförbund? (Sig.<0,01)

Kunskap om allemansrätten

Jämförelsen mellan de två undersökningarna ger möjlighet att se hur befolkningens kunskaper om allemansrätten eventuellt har förändrats sedan 2007. Frågan som ställdes var: *"Allemansrätten ger möjlighet till att vistas ganska fritt i skog och mark utan markägarens tillstånd. Tror du att följande påståenden är sanna eller falska utifrån vad du vet om den svenska allemansrätten?"*. Resultaten visar på relativt små förändringar (Figur 3.20). De allra flesta känner till att man får plocka bär och svamp i skogen utan att fråga markägaren om lov, att man utan att fråga får tälta en natt på mark som inte används för jordbruk och som ligger långt från hus där folk bor, och att man inte får fälla enstaka större träd i någon annans skog. Kunskapen att man får plocka bär och svamp har emellertid minskat något mellan de två undersökningsåren. Att det är betydligt sämre ställt med kunskaper om det fria fisket med handredskap längs kusterna och i våra fem största sjöar – vilket inte är en del av allemansrätten – visar just att allmänheten dock har relativt bra kunskap om den egentliga allemansrätten, men som sagt inte på samma sätt om t.ex. fiske. Vi kan dock, angående fiskefrågan, notera att andelen som svarar korrekt på frågan ökat något mellan de två undersökningarna.

Figur 3.20 Svenskarnas kunskaper om allemansrätten. Signifikansnivåer (Chi-square test): *0,05, **0,01, ***0,001, n.s. = ej signifikant.

4 Friluftsliv, friluftsmål och miljömål

Sveriges riksdag har beslutat om 10 mål för friluftslivet och 16 miljökvalitetsmål, varav åtta innehåller preciseringar som berör friluftsliv (Naturvårdsverket, 2018; Prop. 2009/10:238). Miljökvalitetsmålen beskriver tillstånd i den svenska miljön som ska nås. Ett viktigt syfte med friluftslivsmålen och preciseringarna av dem är att de ska vara vägledande för arbetet med friluftslivsfrågor på alla nivåer i samhället.

I Naturvårdsverkets rapport *Uppföljning av friluftsliv. Förslag till en samlad uppföljning av friluftsliv inom miljömålssystemet och friluftslivsmålen* (Naturvårdsverket, 2014) redovisas förslag till metoder, data och indikatorer som kan användas för uppföljning av friluftslivet i miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen. Syftet är att presentera en samlad uppföljning av friluftslivet som också kan fungera som underlag till miljömålssystemets uppföljning för att bedöma tillstånd, utveckling och måluppfyllelse inom de åtta miljökvalitetsmålen som har preciseringar om friluftsliv. Baserat på de tio friluftsmålen och de åtta miljökvalitetsmålen identifieras sju stycken nyckelbegrepp fördeklade på fyra kategorier: (1) *Utövande* av friluftsliv; (2a) Värna och bibehålla *värden* för friluftslivet (bedömning av landskapets lämplighet); (2b) Värna och bibehålla *värden* för friluftslivet (upplevelsevärden); (3a) *Tillgänglighet* (tillgång – avstånd och närhet); (3b) *Tillgänglighet* (tillrättaläggning); (3c) *Tillgänglighet* (informations- och kunskapsbaserad); samt (4) *Buller* (upplevelser av). Inom respektive nyckelbegrepp föreslås uppföljningsmetoder som kan utgöra underlag för uppföljning och utvärdering av målen. Tanken med nyckelbegreppen är dels att hitta de centrala dimensionerna i uppföljningssystemet kring friluftsliv, dels att förenkla uppföljningen genom att olika mål kan följas upp med samma, eller liknande indikatorer och metoder.

En nationell kartläggning av svenskarnas friluftsliv av det slag som redovisas här utgör ett väsentligt underlag i uppföljningen av de nationella målen för friluftsliv och miljö. En närmare beskrivning av vilka mål, nyckelbegrepp och indikatorer som bäst kan följas upp med hjälp av data från en nationell enkätundersökning redovisas av Naturvårdsverket (2014). I nedanstående avsnitt kommenterar vi några resultat i den nu aktuella enkätundersökningen som har en koppling till dessa indikatorer.

4.1 Utövande av friluftsliv

Indikator 1.1 "Utövande av friluftsliv" utgörs av ett samlat mått som mäter utövandegrad i de friluftaktiviteter som enkätundersökningen omfattar. Dessutom ingår i enkäten frågan hur ofta en person gör besök i naturen på vardagar, helger samt längre ledigheter. Resultat för denna indikator finns redovisade i avsnitten 3.1, 3.2, 3.3 och de visar tämligen samstämmigt att sammanhang av längre ledigheter innebär fler besök i naturen medan vardagar

innebär färre besök. Dock finns stora skillnader mellan olika grupper i befolkningen i detta avseende vilket redovisas närmare i avsnitt 3.2. Resultaten från avsnitt 3.3 som jämför deltagande i friluftsliv 2018 med 2007 visar att vistelser ute i naturen har minskat något för såväl helger som längre ledigheter, medan vi inte ser någon motsvarande minskning för vardagar.

Vad gäller deltagande i olika friluftsansktiviteter redovisas det i avsnitt 3.1 samt mer ingående i bilaga 1. Eftersom friluftslivet rymmer många olika aktiviteter kan ett mer intressant mått vara att väga samman deltagandet i ett "aktivitetsindex" vilket finns redovisat i avsnitt 3.2 för olika grupper i befolkningen. Även i detta avseende återfinns flera signifikanta skillnader mellan grupperna.

4.2 Landskapets upplevelsevärden

Indikator 2B.1. "Landskapets upplevelsevärden" är ett index beräknat på de variabler i den nationella enkäten som mäter de viktigaste dimensionerna av landskapets upplevelsevärden. Resultat för denna indikator är inte beräknade i form av något index, men finns översiktligt redovisade i bilaga 1 samt för olika grupper i avsnitt 3.2 och bilaga 3.6. Skillnader mellan olika grupper i befolkningen bör särskilt uppmärksammas för denna indikator då den bland annat omfattar upplevelser av ostördhet, återhämtning och trygghet – alla viktiga kvaliteter för ett bra friluftsliv.

4.3 Natur- och kulturlandskapets nåbarhet

Indikator 3A.2. "Natur- och kulturlandskapets nåbarhet" mäts dels genom en specifik fråga om avstånd kopplat till det senaste tillfället respondenten utövat friluftsliv, dels i form av tillgång till lämpliga platser/områden som en del i indikatorn över hinder för att utöva friluftsliv (indikator 3C.2). Då det senaste friluftstillfället av metodmässiga skäl inte registrerades i den nu aktuella enkäten kan detta inte redovisas. Däremot finns flera frågor om det naturområde som ligger närmast bostaden med möjlighet att under fritiden vistas för välbefinnande och naturupplevelser vilka redovisas i avsnitt 3.1 och i bilaga 1.

Vi har också tittat närmare på denna parameter i relation till frekvensen besök samt hur länge ett genomsnittligt besök i området brukar vara. De som svarade på enkäten fick uppmaningen att tänka på "*...det naturområde närmast din bostad där du har möjlighet att under fritiden vistas för välbefinnande och naturupplevelser*" och svara på ett antal frågor om det området. Tabell 4.1 visar att det finns tydliga samband mellan avståndet till området och hur ofta det besöks. Är avståndet mindre än 100 meter uppger 44 procent av de svarande att de besöker området varje dag. Ökar avståndet till 500 m - 1 km så blir motsvarande värde bara åtta procent av de svarande.

Tabell 4.1. Frekvens besök i naturområdet närmast bostaden där det är möjligt att under fritiden vistats för välbefinnande och naturupplevelser

Ungefär hur ofta brukar du besöka ditt närmaste naturområde?	Ungefär hur långt är det mellan din bostad och detta område?					
	Mindre än 100 meter	100 m - 500 m	500 m - 1 km	1 km - 3 km	3 km - 10 km	Mer än 10 km
Varje dag	43,7%	18,3%	8,1%	3,0%	3,6%	5,5%
Varje vecka	37,1%	43,5%	41,3%	32,5%	27,7%	23,2%
Någon gång per månad	11,7%	24,2%	29,5%	36,8%	34,0%	35,0%
Någon gång per år	4,1%	9,7%	17,0%	20,5%	23,5%	23,1%
Mer sällan än en gång per år	1,5%	2,0%	1,8%	4,1%	4,9%	5,7%
Aldrig	2,0%	2,3%	2,2%	3,0%	6,3%	7,5%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Signifikans (Chi-square test): (p<0,001)

Tabell 4.2. visar den genomsnittliga vistelsetiden i naturområdet närmast bostaden där det är möjligt att under fritiden vistas för välbefinnande och naturupplevelser. Resultaten visar att områden nära bostaden (upp till en kilometer) resulterar i relativt korta besök (upp till en timme), medan områden längre bort från bostaden innebär längre besökstider.

Tabell 4.2. Genomsnittlig vistelsetid i naturområdet närmast bostaden där det är möjligt att under fritiden vistats för välbefinnande och naturupplevelser

Ungefär hur länge brukar i genomsnitt ditt besök vara i ditt närmaste naturområde?	Ungefär hur långt är det mellan din bostad och detta område?					
	Mindre än 100 m	100 m - 500 m	500 m - 1 km	1 km - 3 km	3 km - 10 km	Mer än 10 km
Mindre än 30 minuter	16,0%	12,4%	7,7%	5,9%	5,8%	4,0%
30 minuter - 1 timme	46,8%	53,9%	53,9%	40,4%	17,5%	10,8%
1 timme - 3 timmar	28,0%	31,7%	34,9%	46,4%	59,0%	36,4%
3 timmar - 6 timmar	4,4%	1,6%	3,2%	5,2%	13,1%	18,7%
6 timmar - 1 dag	0,5%	0,1%	0,2%	0,9%	2,1%	7,3%
2 dagar eller mer	4,3%	0,2%	0,1%	1,1%	2,5%	22,7%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Signifikans (Chi-square test): (p<0,001)

När det gäller tillgång till lämpliga platser/områden för att utöva friluftsliv visar resultaten från avsnitt 3.1 och bilaga 1 att det är ett förhållandevis vanligt förekommande hinder för friluftsliv i allmänhet och vissa aktiviteter, i synnerhet (bland annat utförsäkring, fjällvandring och att tälta i naturen).

4.4 Kunskap om allemansrätten

Indikator 3C.1. ”Kunskap om allemansrätten” mäts i form av en kunskapsfråga i den nationella enkäten, vilken även ställdes i undersökningen år 2007 (Friluftsliv -07). Resultaten finns redovisade i avsnitten 3.1, 3.2 och 3.3 samt i bilagorna 1 och 3.2. De allra flesta svarar korrekt på frågorna om allemansrätten, medan kunskapen om det fria fisket med handredskap är sämre. Här finns dock relativt stora skillnader mellan olika grupper i samhället som är viktiga att notera. Exempelvis har personer med en bakgrund från länder utanför Europa betydligt sämre kunskaper om allemansrätten jämfört med personer med europeisk bakgrund. Kunskapsläget har inte förändrats nämnvärt sedan 2007, med undantag för att något färre känner till att man får plocka bär och svamp år 2018 jämfört med år 2007.

4.5 Upplevd tillgänglighet

Indikator 3C.2. ”Upplevd tillgänglighet” mäts i den nationella enkäten genom att fråga om det är någon friluftsans aktivitet respondenten av olika anledningar inte har möjlighet att utöva i önskvärd omfattning. Resultaten finns redovisade i avsnitten 3.1 och 3.2, samt i bilagorna 1 och 3.1. Totalt sett är det 58 procent av svenskarna som menar att de inte kan utöva en eller flera aktiviteter i den utsträckning de önskar. Avsaknad av tid, att man saknar någon att utöva aktiviteten med, samt brist på tillgång till lämpliga platser eller områden hör till de mest frekventa hindren. Även här finns emellertid goda skäl för att uppmärksamma skillnader mellan olika grupper i befolkningen jämte skillnader i hinder för olika aktiviteter.

4.6 Upplevelser av buller

Indikator 4.1 ”Upplevelser av buller vid friluftsutövande” bör helst kopplas till ett specifikt friluftstillfälle (det senaste) för att kunna tolkas i sitt sammanhang. Eftersom metoden i den aktuella enkätundersökningen inte medger detta redovisas istället i vilken utsträckning svenskarna brukar ha negativa upplevelser av buller i samband med vistelser utomhus i naturen på fritiden i Sverige. Resultaten, som redovisas i avsnitten 3.1 och bilaga 1, visar att knappt 50 procent av svenskarna upplever någon grad av buller.

I sammanhanget är det värt att notera att fyra av Sveriges miljö kvalitetsmål har preciseringar som säger att påverkan från buller ska minimeras. Vi redovisar därför i tabell 4.3 i vilken utsträckning buller upplevs negativt i samband med vistelser i olika naturtyper. Respondenterna är för ändamålet indelade

i två grupper, de som ”aldrig, sällan eller ibland” samt de som ”ganska ofta, mycket ofta eller alltid” vistas i respektive naturtyp. Genom att jämföra dessa två grupper med graden av negativa upplevelser från buller kan vi se vissa mönster. Resultaten visar bland annat att det finns signifikanta skillnader i upplevelser av buller framför allt mellan grupperna som vistas lite respektive mycket i bebyggda områden, parker samt öppna gräsytor. Vistelser i skärgård och på hyggen tycks leda till mer upplevelser av buller, medan det motsatta gäller vistelser i fjällen.

Tabell 4.3. Upplevelser av buller i olika naturtyper

	Inte alls	Något	Delvis	I hög grad/ Helt och hållet	Total	Sig.
Sjöar och vattendrag						
Aldrig/Sällan/Ibland	25,1%	29,8%	24,1%	21,0%	100%	*
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	20,4%	30,1%	27,8%	21,7%	100%	
Hav						
Aldrig/Sällan/Ibland	23,9%	30,6%	24,4%	21,1%	100%	n.s.
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	21,8%	27,9%	28,1%	22,3%	100%	
Skärgård						
Aldrig/Sällan/Ibland	24,0%	30,6%	24,4%	21,0%	100%	n.s.
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	19,9%	27,5%	30,4%	22,1%	100%	
Skog						
Aldrig/Sällan/Ibland	25,6%	29,4%	23,4%	21,7%	100%	*
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	21,3%	30,4%	27,2%	21,0%	100%	
Hygge						
Aldrig/Sällan/Ibland	23,8%	30,7%	24,6%	20,9%	100%	*
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	20,7%	25,5%	29,3%	24,5%	100%	
Ängs- och hagmark						
Aldrig/Sällan/Ibland	24,3%	29,9%	24,9%	20,9%	100%	n.s.
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	19,2%	30,7%	27,7%	22,3%	100%	
Åker						
Aldrig/Sällan/Ibland	23,5%	30,3%	25,0%	21,2%	100%	n.s.
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	22,4%	28,7%	26,2%	22,7%	100%	
Fjäll						
Aldrig/Sällan/Ibland	23,2%	29,7%	25,4%	21,7%	100%	n.s.
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	24,3%	36,8%	24,6%	14,2%	100%	
Myr- eller våtmark						
Aldrig/Sällan/Ibland	23,3%	30,2%	25,1%	21,4%	100%	n.s.
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	22,8%	28,2%	29,9%	19,1%	100%	
Bebyggda områden						
Aldrig/Sällan/Ibland	30,6%	28,9%	19,6%	20,8%	100%	***
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	19,2%	30,8%	28,2%	21,8%	100%	

	Park					
Aldrig/Sällan/Ibland	26,8%	29,0%	23,3%	21,0%	100%	***
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	16,9%	31,7%	29,2%	22,1%	100%	
	Öppen (gräs-) yta					
Aldrig/Sällan/Ibland	25,7%	29,6%	24,5%	20,2%	100%	***
Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	18,2%	30,4%	27,8%	23,6%	100%	

Signifikansnivåer (Chi² test): *0,05, **0,01, ***0,001

4.7 Besök i olika naturtyper – män respektive kvinnor

Eftersom Sveriges olika naturtyper utgör en viktig grund för miljö kvalitetsmålen redovisas även en fördjupad analys avseende besök i olika naturtyper för män respektive kvinnor. Tabell 4.4 visar att kvinnor i högre grad än män vistas på sjöar och vattendrag, på havet, på åkrar, i bebyggda områden, i parker och öppna gräsytor. Män däremot vistas i högre grad än kvinnor på fjället och i myr- och våtmarker.

Tabell 4.4. Vistelser i olika naturtyper för män respektive kvinnor

	Aldrig/Sällan/Ibland	Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	Total	Sig.
Sjöar och vattendrag				
Män	62,8%	37,2%	100%	***
Kvinnor	55,7%	44,3%	100%	
Hav				
Män	74,6%	25,4%	100%	***
Kvinnor	67,9%	32,1%	100%	
Skärgård				
Män	84,3%	15,7%	100%	n.s.
Kvinnor	82,8%	17,2%	100%	
Skog				
Män	50,7%	49,3%	100%	n.s.
Kvinnor	48,8%	51,2%	100%	
Hygge				
Män	87,2%	12,8%	100%	n.s.
Kvinnor	87,3%	12,7%	100%	
Ängs- och hagmark				
Män	81,1%	18,9%	100%	n.s.
Kvinnor	79,1%	20,9%	100%	

	Aldrig/Sällan/Ibland	Ganska ofta/Mycket ofta/Alltid	Total	Sig.
Åker				
Män	88,2%	11,8%	100%	*
Kvinnor	85,2%	14,8%	100%	
Fjäll				
Män	95,5%	4,5%	100%	***
Kvinnor	97,6%	2,4%	100%	
Myr- eller våtmark				
Män	94,9%	5,1%	100%	***
Kvinnor	97,4%	2,6%	100%	
Bebyggda områden				
Män	38,4%	61,6%	100%	***
Kvinnor	31,5%	68,5%	100%	
Park				
Män	69,8%	30,2%	100%	***
Kvinnor	59,9%	40,1%	100%	
Öppen (gräs-) yta				
Män	74,0%	26,0%	100%	***
Kvinnor	64,3%	35,7%	100%	

Signifikansnivåer (Chi² test): *0,05, **0,01, ***0,001

5 Jämförelse med SCB:s Undersökningar om levnadsförhållanden (ULF/SILC)²

Statistiska centralbyrån (SCB) har sedan 1970-talet samlat in grundläggande statistik om friluftsliv och vissa av resultaten från den aktuella undersökningen (Friluftsliv 2018) kan jämföras med resultaten från SCB:s *Undersökningar av levnadsförhållanden* (ULF/SILC) dubbelåret 2014–2015. Nedanstående resultatjämförelse mellan dessa båda undersökningar av andelen personer som varit ute i skog och mark under en föregående 12-månadersperiod, visar emellertid på skillnader som inte kan förklaras av slumpvariationer, utan beror sannolikt på skillnader i de båda undersökningarnas innehåll, uppläggning och genomförande. Det är därför viktigt att ha i åtanke att ingen undersökning kan göra anspråk på att ge en sann bild av befolkningen eftersom varje undersökning enbart kan återspegla förhållandena utifrån de villkor som undersökningen måste anpassas efter: Svartsbortfall har i olika grad snedvridande effekter på resultaten trots invägning av vissa befolkningsdata. Intervjufrågor missförstås eller upplevs för känsliga att uppriktigt besvara beroende på sammanhang och intervjusituation. Intervjupersoner minns fel eller inte alls. Flera undersökningar som har för avsikt att mäta samma företeelser kan däremot tillsammans bidra till att komplettera den bild av befolkningens levnadsförhållanden vi försöker fånga.

En väsentlig resultatskillnad mellan ULF/SILC 2014–2015 och *Friluftsliv 2018* gäller de skattade procentandelarna personer 16 år och äldre som varit ute i skog och mark under en föregående 12-månadersperiod. Förutom skillnader i svarsfrekvens (högre bortfall i *Friluftsliv 2018*) och vägningsförfarande, där olika befolkningsvariabler vägts in i beräkningen av svaren för de olika undersökningarna, finns även skillnader som består i att *Friluftsliv 2018* genomfördes som en postenkät och under en mer begränsad tidsperiod: september – november jämfört med en fördelning av telefonintervjuer under ett helt år i ULF/SILC. Enbart dessa skillnader kan åstadkomma väsentliga skillnader i svaren. Därutöver finns som framgår av tabell 5.1 och 5.2 nedan även skillnader i utformning av frågor och svarsalternativ.

² Avsnittet är skrivet av Göran Nordström, SCB, och bearbetat av författarna.

Tabell 7.1. Friluftsliv 2018 (postenkätfrågor). Ungefär hur många gånger har du ägnat dig åt följande aktiviteter utomhus på din fritid under de senaste 12 månaderna? Män och kvinnor totalt 16 år och äldre (procentandelar).

	Inte alls	1–5 gånger	6–20 gånger	21–60 gånger	Mer än 60 gånger
Varit ute i skog och mark för att få en naturupplevelse	12,5	27,3	22,7	19,7	17,8
Varit ute i skog och mark för att plocka bär	50,9	35,1	9,8	3,3	0,9
Varit ute i skog och mark för att plocka svamp	55,5	28,9	10,8	3,5	1,3

Tabell 7.2. ULF/SILC 2014-2015 (telefonintervjuer). Har du under de senaste 12 månaderna varit ute i skog och mark för att få en naturupplevelse, plocka svamp eller bär? Män och kvinnor totalt 16 år och äldre (procentandelar).

	Inte alls	1-5 gånger	6-20 gånger	Mer än 20 gånger
	25,8	17,7	25,8	30,7

Den största skillnaden i svarsandelar mellan de båda undersökningarna gäller svarsalternativet ”Ingen gång”, där *Friluftsliv 2018* skattar andelen till 12,5 procent, medan ULF/SILC skattar andelen till 25,8 procent. Märk att enbart den första frågan i *Friluftsliv 2018*, ”för att få en naturupplevelse”, endast ger 12,5 procent nej-svar, medan ULF/SILC-frågan ger en dubbelt så hög andel nej-svar (25,8) trots att frågeformuleringen inrymmer fler skäl att vistas i skog och mark. Men det faktum att *Friluftsliv 2018* ställer motsvarande ULF/SILC-fråga som tre delfrågor, fäster uppmärksamheten på olika skogsaktiviteter under något längre tid hos respondenten, och kan därmed hinna väcka fler tankar som minner om olika aktiviteter. Det finns därför större chans att minnas någon aktivitet som man åtminstone gjort någon gång.

Detta skulle också kunna förklara den betydligt högre andelen svar av sporadiskt innehåll i *Friluftsliv 2018*: 1–5 gånger. Svaren för de övriga svarsalternativen stämmer också överens mellan undersökningarna, även beaktat att metodstudier visar att fler svarsalternativ tenderar att fördela fler svar över dessa alternativ än om extrem-alternativen är färre, vilket gäller för ULF/SILC där svarsalternativet 21–60 gånger bakats ihop med alternativet ”Mer än 60 gånger”, så att extremen i ULF/SILC blir ”Mer än 20 gånger”.

Utöver detta finns även skillnader i informationen till respondenterna om vad som avses med ”friluftsliv”. De svarande kan ha getts olika instruktioner om vad som menas med friluftsliv, eller inga instruktioner alls, så att olika respondenter kan ha vitt skilda uppfattningar om vilka aktiviteter som ska räknas som friluftaktiviteter. En omfångsrik lista över olika aktiviteter i en postenkät och som respondenten snabbt kan överblicka innan enkäten börjar besvaras, kan ge en uppfattning om vilka slags aktiviteter som uppfattas som giltiga, och triggar även igång minnet på ett annat sätt än om frågan ställs mer eller mindre oförberett. I ULF/SILC finns även intervjuarinstruktioner

till intervjuaren som hjälp om respondenten ställer frågor om vilka aktiviteter som ska räknas³. Skillnader i svarsandelar skulle utifrån ovanstående till viss del kunna bestå i att samma respondent skulle ha svarat Ja i Friluftsliv 2018 på frågan om man varit ute i skog och mark, och Nej i ULF/SILC, om respondenten haft en parkvandring i åtanke. Detta givetvis förutsatt att respondenten innan svaret begärt ett förtydligande av intervjuaren om frågans innebörd.

³ För frågan om man varit ute i skog och mark finns följande instruktion att använda av intervjuaren om behovet skulle uppstå: *"Ibland kan det vara svårt att avgöra vad som ska räknas som att ströva i skog och mark. Här vill vi i första hand komma åt själva naturupplevelsen. Om vistelsen i skog och mark har ett egenvärde, och inte i första hand uppfattas som en genväg för att exempelvis snabbare komma till bebodda trakter eller till en busshållplats, så har man varit ute i skog och mark. Med "skog och mark" avses naturen utanför tätbebyggelse, således inte stadsparker där stadsmiljön är påtagligt nära, även om gränsdragningen givetvis kan vara svår. Bär- och svampplockning ska räknas in liksom andra aktiviteter som man sökt sig ut i naturen för att utöva, såsom exempelvis jakt och fiske om det inte skett för kommersiella ändamål"*.

6 Avslutande kommentarer

Genom enkäter av det slag som här redovisas får man olika sorters information: Data som beskriver människor och deras förhållanden samt omgivning, data som relaterar till människors beteende och data som relaterar till attityder, åsikter och övertygelser. Friluftsliv omfattar dock många olika aktiviteter som sker under olika perioder på året, vilket skapar flera utmaningar vid val av metod för att mäta friluftsliv (se Fredman m.fl., 2014). Undersökningen innehåller också flera attitydmätningar vilket förväntas indikera faktiskt beteende (Parfitt, 2005), samtidigt som det är viktigt att notera att enkla samband mellan attityd och beteende sällan existerar (Heberlein, 2012). Det är också viktigt att ställa sig frågan vem som inte besöker naturen och varför, i synnerhet om målet är att få ut fler och nya grupper i naturen. Det kan gälla boende i utsatta områden, personer med utländsk bakgrund eller kanske yngre personer. Att förstå ”icke-besökarna” är viktigt, men kan vara en utmaning metodmässigt (Kajala m.fl., 2007). Här kan en friluftsvaneundersökning ge värdefull information jämte andra metoder som i första hand mäter de som redan är ute (räkneverk, intervjuer, observationer och enkäter med självregistreringskort i naturområdet). Inom planering och förvaltning behövs kunskap hur man på bästa sätt kan balansera utveckling och bevarande, samt uppnå uppsatta mål men även hantera intressekonflikter i förhållande till andra användare inom friluftsliv.

Undersökningen visar att svenskars vistelser i naturen sker främst under helger och längre ledigheter. Särskilt anges brist på tid varför man inte kunnat delta i olika aktiviteter utomhus på fritiden som man önskat – men det skulle lika väl kunna förklaras som en vald bortprioritering. Det är främst de enkla aktiviteterna som lockar vid utövandet av friluftsliv. Men att vara ute i skog och mark eller ta nöjespromenader är också det som man önskar att man kunde göra oftare. Friluftsliv har sedan länge beskrivits vara av betydelse för vår hälsa och produktivitet samt att det bidrar till en moralisk och fysisk fostran (Sandell & Sörlin, 2008). Resultaten i rapporten visar också att en majoritet av svenskarna upplever att friluftslivet är positivt för hälsan. Detta kopplar sannolikt till både fysisk aktivitet och den mentala upplevelsen av att vara ute i naturen. Resultaten visar också att utevistelse i naturen anses göra vardagen meningsfull samt skapar möjlighet till återhämtning. Men det finns olika förutsättningar att kunna ta del av utevistelser och därmed naturens hälsofrämjande effekter.

Bland de svarande med funktionsnedsättning är det betydligt fler som inte kommer ut i naturen jämfört med de som inte har en funktionsnedsättning. Förutom brist på tid, är angivna hinder att det är för fysiskt krävande, dåliga transportmöjligheter samt otryggt. Även utifrån etnicitet kan vi se skillnader i hur ofta personer är ute i naturen. De med ett ursprung utanför Europa är mer sällan ute i naturen. De anger i mycket högre grad att de saknar utrustning, att det är för kostsamt eller att det inte finns tillgång till lämpliga platser jämfört med de som växt upp i Europa.

Den enskilt mest besökta naturmiljön är i bebyggda områden, men skog, vatten och parker är också viktiga naturmiljöer för svenskarnas utevistelser. Sett till urbaniseringsgrad så bor idag 85 procent av Sveriges befolkning i en tätort⁴ vilket naturligtvis påverkar nyttjandet av närområdet för utomhusvistelse. Men oavsett om man bor i stad eller på landsbygden så är allemansrätten en viktig grund för utövandet av friluftsliv. Här ser vi en skillnad i kunskapen om allemansrätten utifrån bostadsort; de som bor i städer är mer osäkra på vad man får lov att göra eller inte utifrån allemansrätten. Men även ålder är en intressant faktor där de som är 16–25 år i betydligt lägre grad har kunskap om allemansrätten eller anser att den har betydelse för friluftslivet i jämförelse med de andra åldersgrupperna.

Redogörelserna ovan är alla exempel på resultat från undersökningen som bör ägnas ytterligare uppmärksamhet genom mer fördjupande studier och med andra metoder. Eftersom syftet med rapporten är att ge ett underlag för uppföljningar av friluftsmålen och friluftslivet i miljömålen, nationellt och länsvis, finns goda möjligheter att genomföra fler analyser än de som här redovisas. I rapporten presenteras huvudsakligen mer övergripande beskrivningar av svenskarnas friluftsliv, jämte resultat för ett urval av grupper i samhället (kön, ålder, bostadsort etc.) samt jämförelser med undersökningen från 2007. Genom att bryta ner materialet ytterligare kan analyser av andra socio-ekonomiska grupper, geografiska områden eller utövare av friluftsliv göras. Som ett komplement till den typ av kvantitativa material som här redovisas är det också värdefullt att genomföra mer kvalitativa studier kring de frågor som så kräver för att få en tillräcklig belysning. Det gäller inte minst frågor om *varför* friluftslivet ser ut som det gör, vilket den här typen av datamaterial bara delvis kan förklara.

Hög relevans och god representativitet avseende Sveriges befolkning, nationellt och på länsnivå, har varit styrande för genomförandet av undersökningen. Samarbetet mellan Mittuniversitetet (design av undersökningen och analys av data), SCB (expertgranskning av formulär och datainsamling) samt Naturvårdsverket (uppdragsgivare och expertmyndighet) borgar för detta. Samtidigt ska noteras att undersökningar av det slag som här redovisas har stora utmaningar kopplat till genomförande och låga svarsfrekvenser. Bortfallet på drygt 63 procent kan bara delvis kompenseras genom det viktningsförfarande som tillämpats för att materialet ska bli mer representativt för Sveriges befolkning. Sannolikt finns det fler parametrar än de som omfattades av viktningen (län, kön, ålder, civilstånd, födelseland, inkomst och utbildning) som påverkar befolkningens friluftsliv och kan snedvrider resultaten om de inte är representativa i urvalet. Vi vill därför avslutningsvis peka på det behov som finns att utveckla nya och förbättrade metoder att systematiskt mäta friluftsliv, både bland befolkningen i bred bemärkelse och bland de som vistas ute i naturen.

⁴ Enligt SCBs beskrivning av Sveriges urbaniseringsprocess, se webbplats <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/> (10 feb 2019).

Alternativa metoder till traditionella postenkäter har på senare tid ökat i popularitet i takt med att samhället blivit allt mer digitaliserat. En sådan är så kallade panelundersökningar vilka genomförs online med ett urval av deltagare som ingår i en större panel (Callegaro m.fl., 2014). På så sätt kan ett stort antal personer tillfrågas till en relativt låg kostnad. Elektroniska frågeformulär ger också en större flexibilitet jämfört med traditionella pappersenkäter (möjlighet att styra vilka frågor respondenten får beroende på tidigare svar, möjlighet visa bilder, kartor etc.). En aktivt rekryterad panel och hög datoranvändning bland befolkningen talar för metodens tillförlitlighet, samtidigt som erfarenheten visar att faktiska svarsfrekvenser sällan blir mycket bättre än mer traditionella metoder, kanske till och med lägre. Fredman och Hedblom (2015) redovisar resultat från en panelundersökning om friluftsliv i Sverige år 2014, också med syftet att följa upp friluftslivet i miljömålen. I detta avseende var det möjligt att ställa frågor om senaste friluftstillfället, vilket i sin tur kan kopplas till specifika naturtyper inom miljömålssystemet. Något som varit betydligt svårare att göra med den postenkät som här redovisas. På grund av skillnader i metod har vi valt att inte göra några statistiska jämförelser mellan den undersökning som här presenteras och undersökningen från 2014.

7 Källförteckning

- Fredman, P. & Hedblom, M. (2015). *Friluftsliv 2014. Nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor*. Rapport 6691. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Fredman, P., Sandell, K., Stenseke, M. & Emmelin, L. (2014). *Friluftsliv i förändring. Studier från svenska upplevelselandskap*. Redaktörer P. Fredman, M. Stenseke och K. Sandell. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Callegaro, M., Baker, R., Bethlehem, J., Göritz, A.S., Krosnick, J.A. & Lavrakas, P.J. (2014). *Online Panel Research. A Data Quality Perspective*. John Wiley & Sons, 477 s.
- Heberlein, T. (2012). *Navigating Environmental Attitudes*. Oxford: Oxford University Press.
- Hörnsten, L. & Fredman, P. (2000). On the distance to recreational forests in Sweden. *Landscape and Urban Planning*, 51:1-10.
- Kajala, L., Almik, A., Dahl, R., Diksaite, L., Erkkonen, J., Fredman, P., Jensen, F., Søndergaard, F., Karoles, K., Sievänen, T., Skov-Petersen, F., Vistad, O. & Wallsten, P. (2007). *User monitoring in nature areas. A manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket (2014). *Uppföljning av friluftsliv. Förslag till en samlad uppföljning av friluftsliv inom miljömålssystemet och friluftslivsmålen*. Rapport 6480, Stockholm. 125 s.
- Naturvårdsverket (2018). *Miljömålen Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2018 – Med fokus på statliga insatser*. Rapport 6833, Stockholm. 372 s.
- Parfitt, J. (2005). *Questionnaire design and sampling i Methods in Human geography. A guide for students doing a research project*. I: Flowerdew, R. & Martin, D. (red.) London: Pearson Prentice Hall.
- Prop. 2009/10:238. *Framtidens friluftsliv*. Regeringskansliet, Stockholm.
- Regeringens skrivelse 2012/13:51. *Mål för friluftspolitiken*. Regeringskansliet, Stockholm.
- Romild, U., Fredman, P. & Wolf Watz, D. (2011). *Socio-Economic Determinants, Demand and Constraints to Outdoor Recreation Participation in Sweden*. Rapport nr 16. Forskningsprogrammet Friluftsliv i Förändring. Östersund: Mittuniversitetet.
- Sandell, K. & Svenning, M. (2011). *Allemansrätten och dess framtid*. Rapport 6470, Naturvårdsverket, Stockholm.

Sandell, K. & Sörlin, S. (2008). *Friluftshistoria – från `hårdande friluftslif` till ekoturism och miljöpedagogik: Teman i det svenska friluftslivets historia*. Carlsson bokförlag, Stockholm.

Statistiska centralbyrån (2017). *Fritid 2014–2015. Levnadsförhållanden*. Statistiska centralbyrån, rapport 128.

8 Bilagor

Bilaga 1:	Nationell redovisning av enkätsvaren
Bilaga 2:	Länsvis redovisning av enkätsvaren
Bilaga 2.1:	Stockholms län
Bilaga 2.2:	Uppsala län
Bilaga 2.3:	Södermanlands län
Bilaga 2.4:	Östergötlands län
Bilaga 2.5:	Jönköpings län
Bilaga 2.6:	Kronobergs län
Bilaga 2.7:	Kalmar län
Bilaga 2.8:	Gotlands län
Bilaga 2.9:	Blekinge län
Bilaga 2.10:	Skåne län
Bilaga 2.11:	Hallands län
Bilaga 2.12:	Västra Götalands län
Bilaga 2.13:	Värmlands län
Bilaga 2.14:	Örebro län
Bilaga 2.15:	Västmanlands län
Bilaga 2.16:	Dalarnas län
Bilaga 2.17:	Gävleborgs län
Bilaga 2.18:	Västernorrlands län
Bilaga 2.19:	Jämtlands län
Bilaga 2.20:	Västerbottens län
Bilaga 2.21:	Norrbottens län
Bilaga 3:	Friluftsvanor hos olika grupper av befolkningen
Bilaga 3.1:	Hinder för att kunna utöva en eller flera fritidsaktiviteter i den utsträckning man önskar
Bilaga 3.2:	Allemansrätten
Bilaga 3.3:	De tio mest populära aktiviteterna
Bilaga 3.4:	Ute i naturen – hur ofta?
Bilaga 3.5:	Tillgång och användning av smartphone
Bilaga 3.6:	Upplevelser i friluftslandskapet
Bilaga 3.7:	Friluftslivets betydelse
Bilaga 4:	Teknisk rapport SCB
Bilaga 5:	Extra viktberäkning SCB

Friluftsliv 2018

Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor

RAPPORT 6887

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 978-91-620-6887-5
ISSN 0282-7298

Rapporten uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författaren svarar själv för innehållet och anges vid referens till rapporten.

Rapporten redovisar en nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv år 2018. Undersökningen genomfördes i form av en postal enkätundersökning riktad till 21 000 personer (7700 svarande) bosatta i Sverige i åldern 16 år och äldre under perioden september – november 2018. Frågorna utformades i samverkan mellan Naturvårdsverket, Mittuniversitetet och SCB. SCB utförde enkätskick och insamling av datamaterial. Denna rapport, och innehållande analys, är framtagen av Mittuniversitetet på uppdrag av Naturvårdsverket.

